

INCHINARE LICEULUI UNIREA

CU PRILEJUL ÎMPLINIRII
A 50 DE ANI DE VIEAȚĂ

V. V. HANEŞ, 50 DE ANI DELA INFUINȚAREA
LICEULUI UNIREA. = T. IORDĂNESCU, EDU-
CAȚIUNEA ȘI INSTRUCȚIUNEA UNUI INDIAN. =
OVIDIU ȚINO, OMUL DE ȘTIINȚĂ. = = = =

FOCȘANI 1916.

▼▼

195
COLEGIUL NAȚIONAL „UNIREA”
FOCȘANI
BIBLIOTECĂ

50 de ani dela înființarea liceului „Unirea“.

50 de ani de vieă, a unei instituții de cultură, într'un oraș de provincie! 50 de ani de învățături înalte în orașul Unirii — simbol al atâtore frământări ale sufletului românesc! O jumătate de veac, împălit cu sbucium, cu năzuinți senine, cu aspirații înfrânte, cu tendințe spre mai bine!

La noi, unde civilizația se socotește pe ani și pe decenii, unde scriitorii buni se numără pe degete, unde vieața organelor de cultură nu trece vîrsta primilor ani, unde sunt atâtea de făcut în făurirea spiritului public, la înălțimea popoarelor moderne,— durata unei școli publice, ajunsă până la 50 de ani, poate să-i formeze o aureolă și să-i împuștă numai prin aceasta o notă de respect și de adorație....

50 de ani, de când sub binecuvântarea Domniei a lui Cuza-Vodă, în cele dintâi zile ale lui Ianuarie 1866, luă ființă gimnaziul din Focșani, cu o singură clasă și cu unicul ei profesor, Ștefan Neagoe! An cu an, a adăus griji nouă, sforțări nouă, piedici nouă la înjgebarea celor patru clase ale gimnaziului și apoi a cursului unui liceu întreg, „Unirea“, ca simbolizând mărețul act ce-a sfărâmat hotarul de despărțire al celor două țări surori.

Rând pe rând, s-au înfiripat odată cu cursurile fiecărui an de studiu, un muzeu de științe naturale, un

1795

laborator, o bibliotecă a liceului — și mai de curând și una a elevilor — o sală de gimnastică, etc. Rând pe rând, s'au perindat profesorii, lăsând fiecare câte o părticică din sufletul lor de educator ai națiunii, și ajungând astăzi să formeze o pleiadă din tot ce cultura modernă a putut da mai ales învățământului românesc.

In felul de înțelegere al educației în liceul nostru, văd evoluția火ea firească, fericită, a unui trecut de 50 de ani. Din actele ce mi-au trecut pe sub ochi, am văzut grija profesorilor pentru o frecvențare regulată a elevilor — deprinderea exactității, în primul rând, — am văzut aprecierea justă a hărniciei fiecăruia, răsplata muncii fiecăruia, am văzut cultivarea sentimentelor nobile pentru oameni, pentru țară, pentru Domn, pentru neam; pe de altă parte, pentru ei însiși profesorii s'au preocupat în tot decursul acestor 50 de ani, de îmbunătățirea metodei lor de predare, precum și de partea lor de contribuție la manifestările utile și frumoase ale societății din care făceau parte.

Problema educației sociale — în afară de educația elevilor — se găsește și ea în tradiția liceului nostru. În 1866—67 chiar, directorul de pe atunci, N. Tipeiu, se gândia la instituirea unei școli de adulți; mai apoi, un grup de institutori și profesori înființau o secțiune aparte, la Focșani, a Societății pentru învățatura poporului român; la un moment dat găsim pe D-l G. Pamfil, profesor de matematici, director al unui institut particular, ce purtau numele unui alt profesor, N. Tipeiu; concertele muzicale erau organizate de profesorii pricepuți ai liceului; un Ateneu ia ființă prin 1899—90, din inițiativa și prin avântul unui profesor, regretatul C. I. Lupu; alteori tot profesorii luau inițiative pentru acte laudabile, de protecție a celor lipsiți de mijloace, sau de subscrieri publice pentru armata ce luptă pe câmpiiile Bulgariei....

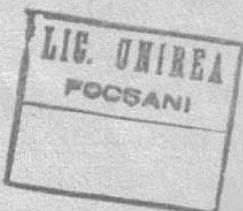
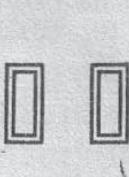
108

✓ Să pătrundem astăzi, cu pietate, cei cincizeci de ani de viață a înaltei instituțiuni de cultură, pe care o sărbătorim, să ne întărim sufletul la adăpostul atâtore sforțări sfinte pentru idealul educațiunii, ale înaintașilor noștri, și, punând la contribuțione ideile mari, moderne ce călăuzesc astăzi sufletele, să ducem cu un pas mai departe rolul Liceului Unirea, întru luminarea sufletelor școlarilor și întru înălțarea educațiunii sociale. ✓.

V. V. H.

24 Ianuarie 1916.

Focșani.

Profesorul La 3 Ianuarie 1866, Ministrul Justiției, Ștefan Neagoe. Cultelor și Instrucțiunii publice comunica, prin ordinul No. 41023, lui Ștefan Neagoe, institutor din Focșani, decretul Măriei-Sale Principelui Domnitor, Alexandru Cuza, de sub No. 1745 din 23 Decembrie 1865, prin care era numit ca profesor al gimnaziului ce se înființă în acest oraș.

Indată, spre a se da toată publicitatea cuvenită unui astfel de eveniment cultural al orașului și județului nostru, Ștefan Neagoe se și adresează primăriei, acea „unică sorginte prin a cărei energie și stăruință s'a putut înfăptuî viitorul intelectual a nenumăraților junii”, pentru dobândirea mijloacelor de a pune în ființă organizarea unei asemenea instituțiuni.

Din capul locului, trebuiă ca inaugurarea gimnaziului să fie la înălțimea scopului său salutar și să se facă cu toată solemnitatea. După ce în zilele de 5 și 6 Ianuarie s'au făcut înscrierile celor 45 de elevi, cei dintâi ai școalei celei nouă, s'a și fixat să se celebreze inaugurarea pentru o zi de Vineri, 7 Ianuarie 1866.

Iată cum a decurs această serbare, după un raport al Profesorului Neagoe:

La 7 Ianuar s'a serbat cu cel mai viu entuziasm inaugurarea Gimnaziului la localul destinat, în prezența unui numeros public față fiind D-nu Prefect al Districtului, D-nu Prim-Predinte al Curței de Apel cu funcționarii acelei curți, toți D-nii Institutori ai școalelor primare și elevii școalelor cu standardele lor, Consiliul municipal în corpore și un mare număr de cetăteni.

Solemnitatea s'a deschis pe la orele $11\frac{1}{2}$ printr'un discurs pronunțat de D-nu Apostoleanu, Prim-Președintele Curții, la care a răspuns subsemnatul printr'un alt discurs. În fine D-nu Primar al Urbei a pronunțat un mic cuvânt și s'a finit solemnitatea prin urări de devotament: Trăească Inălțimea sa Domnitorul, Înalțul său Guvern și Ministrul Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Și astfel, cu un singur profesor și cu o singură clasă, școala începe să funcționeze, sub patronul lui „Alexandru Ioan I“, figurând ca titlu al gimnaziului în primele acte oficiale. Profesorul Neagoe e într'o activitate febrilă, ba ocupându-se de tinerii săi elevi, ba cerând indicațiuni dela minister pentru felul cum să urmeze învățărurile în acest gimnaziu, ba luptând cu primăria locală pentru atâtea cerință materiale, ce necesită o școală nouă.

Localul gimnaziului — deci primul local al Liceului grandios de astăzi — era o casă impropriă pentru o instituție școlară, „casele răposatului protoereu Miloșiu“. Iată ce va spune despre acest local, mai târziu, un alt director, doritor de ridicarea valorii gimnaziului:

Acest local lasă că este neîncăpător, cu camere mici, dar și acelea, precum cea de cl. I, este nici mai mult, nici mai puțin decât o pivniță, în fundul pământului, unde astă iarnă am întâmpinat cele mai mari obstacole din cauza luminii, pe care numai cătră amiazi o puteam vedea, și aceasta numai în partea de către ferestre.

Dar nu numai neajunsurile localului trebuia să le întâmpine primii apostoli ai culturii înalte în orașul nostru, și în special primul nostru înaintaș, Ștefan Neagoe. Vecinic îl vedem cerând la minister programe de studii, cataloage și alte instrucțiuni, vecinic îl vedem mai ales în conflict cu primăria, dela care și primă leafa ce-i întârziă în totdeauna.

Cu toate acestea, mulțumită râvnei lui neobosite, școala merge bine, „junii“ prind gust de învățărurile înalte și în curând îi vom vedea dând roade strălucite.

La 3 Iunie 1866 se fixează cele dintâi examene ale școlii, pentru zilele de 10-20 Iunie.

Iată ce găsim într'un raport al vremii, în privința aceasta:

Examenele noului gimnaziu din Focșani s'au urmat în cea mai perfectă mulțumire a noastră. Elevii sunt în genere prea bine pregătiți din toate obiectele prescrise după program. Limbile, Română, Latina, Geografia au fost studiile ce încununără examenul. Din tot numărul de 69 elevi ce frecuentară Gimnaziul, 49 merită cu deplin drept a fi promovați în cl. II.

Iată și lista premiaților din acest prim an de viață a gimnaziului:

Premiul I cu Coroană

Chiriac Zaharia
Gheorghiu Ștefan
Poenaru Virgil

Premiul II-lea

Suchias Ohanes
Paraschivescu George
Mărgăritescu Nicolae

Premiul III-lea

Neguț Constantin
Constantinescu Ioan
Neagu Ștefan

O altă listă de premiați, din același an, cu un număr mai mare de elevi:

Premiul I cu Coroană

Chiriac Zaharia
Gheorghiu Ștefan
Poenaru Virgiliu
Suchias Ohanes
Paraschivescu George

Premiul al II-lea

Sona Aureliu
Constantinescu Ioan
Neguț Constantin
Neagu Ștefan
Mărgăritescu Nicolae

Premiul al III-lea

Tătăranu Constantin
Cardaș Emanoil
Dulgurov Mihail
Lascăr Demetru
Plooreanu Ioan
Rainu Ștefan

Dintre aceştia, cei dintâi elevi buni ai liceului nostru, unii s'au stîns, despre alții nu se știe prin ce colțuri de țară își vor fi făurind vieața de toate zilele; dar sunt câțivă cari și astăzi se vor fi gândind cu drag la primul an de gimnaziu, în școala instituită atunci, pentru nevoile lor de învățături înalte. Suchias Ohanes nu este altcinevă decât profesorul Suchianu, dela liceul Sf. Sava din București; Em. Cardaș, I. Plooreanu și Ștefan Rainu trăesc chiar la Focșani, înconjurați de stimă și dragoste; George Paraschivescu e inginer și se îndeletnicește cu această meserie tot prin apropierea orașului nostru; Ștefan Gheorghiu ar fi înginer la București; Chiriac Zaharia, avocat la Galați; Nic. Mărgăritescu, doctor la București; C. Tătăranu a fost prefect de R. Sărăt și avocat.

O pleiadă de oameni harnici și buni cetăteni ce formează faima primei generații a liceului nostru...

Multă grije a avut apoi Profesorul Neagoe și cu distribuirea premiilor. Trebuia și de data aceasta o solemnitate deosebită, pentru înfăptuirea căreia obținuse dela minister o amânare până în Septembrie; nu știă, cine să prezideze această serbare; se mai îngrijia, pe drept cuvânt, marele dascăl și de ce era de făcut cu cei 50 de elevi promovați în clasa II-a, ce nu există încă. De aceea băteă depeșe peste depeșe la minister, apăsând mai ales pe faptul că „cetătenii erau îngrijați” de viitorul fiilor lor, dacă nu s'ar fi înființat clasa următoare.

La începutul lui Septembrie, odată cu distribuirea premiilor, curgeau înscrierile nouă: erau 50 promovații în clasa II-a, dintre cari se prezintase 45, și se făcuse 70 de înscrieri nouă, în clasa I. Școala funcționă astfel cu două clase și cu un singur profesor.

La 7 Octombrie 1866 pleacă profesorul Neagoe și vine un alt institutor, N. Tipeiu, a cărui prezență

în orașul Focșani o constatăm încă din 29 Aprilie 1858,
ca institutor de școală primară.

Nu se cuvine a încheia cu pioasa aducere aminte a primului profesor al liceului nostru, fără a releva mritele activității lui, și în afară de treburile școlii.

In scurtul timp al apostolatului său, Profesorul Neagoe nu s'a mărginit numai la învățatura elevilor săi, ci n'a pierdut prilejul de a le desvoltă și educațiunea bună, îndrumătoarea, sfătuitoarea în viața de mai târziu. Respectul pentru capii statului, l-a infiltrat în primul rând, profesorul Neagoe.

Se și cuvenia să aibă un cult deosebit pentru Mărele Voevod, sub domnia căruia a luat ființă această instituție de învățături înalte în orașul Unirii. Deacea la singurul prilej de a sărbători pe acest Domnitor, în ziua de 24 Ianuarie 1866, școlarii gimnaziului, în frunte cu profesorul lor, au luat parte la aniversarea acelei zile mari, a anului Unirii.

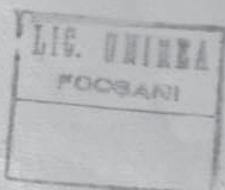
Dar n'a trecut mult și Domnitorul a fost silit să abdice de la tronul României. Profesorul Neagoe a primit, pentru școală, următoarea adresă ministerială, la 12 Fevr. 1866:

Locotenenta Domnească în unire cu ministerul, prin telegramă primită astăzi, mă anunță că senatul și camera în unanimitate au proclamat pe Alteța Sa Regală, Conte de Flandra, Principe al României, sub nume de Filip I, ordonând a se face tedeum și serbare națională.

Comunicându-vă aceastea, am onoare a vă invita ca măni 13 corent., la orele 10 dimineața, să asistați la biserică Sf. Ioan, unde urmează a se săvârși ceremonia religioasă și a se cânta tedeum.

Și s'a dus Neagoe cu școlarii săi și s'au rugat și pentru Filip de Flandra...

Dar n'a trecut iarăși multă vreme și s'a primit o nouă adresă ministerială, la 8 Aprilie 1866:

La 10 ale lunei curente urmând a se serbă prin tedeum la biserica Sf. Ioan din acest oraș și a se chemă bine cuvântarea cerului asupra alesului Domn al României, Alteța Sa "Prințipele Carol I, am onoare a vă invită, D-le Institutator, să binevoiți a lua parte la această solemnă serbare la orele 10 dimineață.

Și iarăși s'a dus Neagoe cu școlarii primului nostru gimnaziu și iarăși s'au rugat, ca fii credincioși ai ordinei și ai țării noastre, îndrumate spre mărire.

Dar evenimentul cultural-politic la care a contribuit Prof. Ștefan Neagoe, a fost propaganda la care a fost chemat de către cei de sus, întru luminarea poporului în vederea alegerii de deputați ai districtului. Atunci dă el o circulară din partea sa ca director al gimnaziului, intitulat încă „Alexandru Cuza”, către ceilalți institutori din Panciu, Odobești și Vrancea, lămurindu-le revoluționea din 11 Februarie, vorbindu-le de dreptate, infrățire, moralitate și despre pământurile țărănești. Rezultatul propagandei lui Neagoe au fost dintre cele mai fericite. Cuvintele sale au găsit ecou în sufletele țăranilor prin mijlocitorii săi, învățătorii din orașelele menționate.

Iată ce raportează în scopul acesta un institutor, la 18 Aprilie 1866:

S'a strâns corpul instructiv dela această școală, însetat de a propagă săteanului lumina adevărului și a cunoștinței, și apoi li s'a făcut un mic discurs asupra datoriilor ce au de în-deplinit ca delegați, li s'a explicat pactul dela 11 Fevr., apoi li s'a vorbit asupra dărilor și a tuturor greutăților aruncate de fostul guvern asupra întregei țări.

Aceste consultări, D-le Profesor, s'au primit de către D-lor cu entuziasme plăceri, binecuvântând numele acelor demni bărbați cari inspirați de căldurosul sentiment național, au știut scăpă România de prăpastia în care era să fie aruncată.

Iată răspunsul altuia, din 21 Aprilie 1866:

Cea mai principală datorie mai întâi mi-a fost de a explica domnilor delegați ce s'au ales din partea acestor Comu-

ne, pentru votarea viitorilor deputați la Camera-Constituantă a României; ca fiecare din D-lor ca Români să fie într'o unire și cu inimile pure să proclame pe persoanele cele mai capabile, oneste și devotate guvernului și patriei, dela cari în urmă nimeni să se îndoească de a aștepta gloria viitorului, consolidarea unirii și în fine fericirea țării.

Căci această misiune este înaltă, foarte înaltă, și aşă dar trebuie să se aleagă bărbați cari vor răspunde cu sfîrșenie la această chemare.

Profesorul La 7 Octombrie 1866, e numit profesor și N. Tipeiu. director, în locul lui Șt. Neagoe, institutorul N. Tipeiu.

Indată ce-și ia postul în primire, noul profesor face următorul raport asupra situației scolii. El e nemulțumit de starea școlii, de lipsurile ei materiale și se arată de o energie rară.

La 7 ale curentei primind dela D-nul Neagoe, fost profesor la acest gimnaziu, efectele și alte obiecte ale acelui Institut, aceasta conform telegramei 10320 a on. Ministrul al Instrucțiunii publice și al Cultelor, am aflat localul într'o stare de mare nesalubritate, nespoit în anul acesta, ferestrele sparte, broaștele ușilor stricate și fără chei toate ușile afară de una, etc. Spre convingerea D-v. veți binevoi a rândui unii dintre onorabilii membri ai primăriei pentru vizitarea lui.

D-le Primar, fiindcă fără o bună curățire și separare a celor stricăciuni nu se poate cu însemnate piedici a se țineă cursurile școlare; vin cu onoare a vă rugă să luați urgente dispoziții, să se sporească și repare toate camerele cu ușile și accesorii lor, ferestrele și bucătăria de oarece în camerele de prisoș subsemnatul voește a-și mută locuința din punct de vedere al dreptului, disciplinii și salubrității.

Tot cu această ocasiune, vă mai rog și pentru aprovizionarea acestui institut cu lemnale necesare de foc; căci de fostul profesor ni s'a încredințat numai 2 stânjini și 4 palme, cari se află în curtea localului respectiv.

Incheind, nu crezui de prisos a vă mai aminti de băncile etc. ce mai necesitează acest gimnaziu, despre facerea cărora veți fi luat măsuri urgente și pe cari în scurt timp le voi pu te primi, ca nu din lipsa lor să întâmpin dificultăți.

Noul profesor are multe conflicte cu primăria pentru lemne și nu odată scrie, revoltat: „să luptăm pentru a eclipsă intunericul prin lumina ce deabia a străbătut și la noi”.

La Sf. Gheorghe 1867 cere schimbarea localului școlii*) — el fiind autorul negrei descrieri de mai sus, a caselor ce serviau gimnaziului.

Se arată ca un bun educator, ocupându-se în primul loc de disciplină și combătând „sămânța dezordinei, mama tuturor relelor“.

In 1867, în primăvară, îl vedem agitându-se pentru alcătuirea unei școli de adulți.

Profesorul I. Albini. La 12 Octombrie, cinci zile după instalarea noului director, intră în funcțiune un al doilea profesor, *I. Albini*. Din timpul acesta se păstrează și un ordin al ministerului pentru numirea unui oarecare *Sigismund Molnar* ca profesor gratuit pentru limba franceză; acesta însă plecase din oraș la venirea ordinului și până la numirea unui nou profesor, predă tot Albini și limba franceză. Obiectele se înpărțiau între acești doi profesori în chipul următor:

I. Albini predă : Aritmetică, Geometria, Desenul Lb. franceză, Șt. naturale (Cosmografie, Zoologie, Botanică); N. Tipeiu predă : Religiune, Lb. latină unită cu Lb. română, istorie, geografie.

Numărul elevilor regulat următori, în cursul anului 1866-67 (al doilea an de existență a gimnaziului) erau de 46 p. cl. I și 40, cl. II-a ; din alt raport : 45 cl. I (2 benevoli) și 37 cl. II : total 82.

Profesorul Constantiniu La fixarea examenului pentru semestrul de iarnă, în luna Ianuarie 1867, găsim și numele unui al 3-lea profesor : *M. Constantiniu*. Odată cu înmulțirea profesorilor se definește mai bine cercul

*) Mai târziu insistă chiar pentru clădirea unui local propriu.

de activitate al fiecăruia (acest nou profesor predând latina-română și apoi și franceza), și grija de educațunea elevilor ia din ce în ce proporțiuni mai mari. De aceea, în al doilea semestru al anului școlar 1866-67, găsim în rapoarte o serie de „goniri“ temporale sau definitive din școală*); se introduce o carte de *Gramatică latină* de Badilescu (16 fevr. 1867); se afirmă nevoie unui material didactic, etc.

Încă din 23 Mai 1867, direcțiunea școlii cere Primăriei să se îngrijească de profesorii necesari pentru clasa III-a, ce trebuia să se înființeze în toamna acelui an. Într'adevăr, la 1 Septembrie 1867 se începe gimnaziul cu trei clase și cu aceiași trei profesori de până acum: Tipeiu, Albini și Constantiniu.

La 1 Octombrie 1867, directorul școlii cere profesori pentru șt. naturale, religie, desemn și lb. franceză, „pentru că actualii nu pot suplini și aceste catedre fără o mare piedică simțită în cursul regulat de progres a unui astăzi institut.“

In acelaș timp, face un amănunțit raport către minister, cu privire la situațunea materială și morală a gimnaziului. Dăm aici partea referitoare la starea morală a școlii; atinge cu prilejul acesta și o chestiune de programă, aceea dacă limba română trebuia să se predeă ca și până atunci la olaltă cu lb. latină, sau dacă ar fi fost mai bine să se separe aceste două obiecte.

Revenind la moralul acestui institut vă pot încredea, D-le Ministru, că în toată privința este satisfăcător. Profesorii lui au fost în cea mai perfectă armonie îndeplinindu-și cu cea mai

*) Unii elevi fac o petiție împotriva prof. Tipeiu: „De când a venit D. Tipeiu — seriau ei — ne-a mutat din cl. I de până acum, într'o bașcă, iar dânsul ocupă 3 camere de sus”; și fac o amenințare gravă, în cazul când nu li se va schimba profesorul: „...ne vom duce în alte stături streine, cuprinși de durere și de suferințe”. Elevii au retractat apoi totul. Profesorii, la rândul lor, pedepsesc aspru fumatul, plimbările și jocurile prin grădini publice, cu cari erau deprinși școlarii atunci, ca și.... astăzi.

mare sanctitate datoria la care sunt chemați, purtând o viață socială potrivită misiunii ce li s'a concedat. În ceea ce privește progresul școlarilor nu pot a fi împărtași mai bine de cât a vă prezintă catalogul examenului și matricula claselor.

Aci agităm a veni într'un mod clar a opine în cîteva asupra programei studiilor și mai cu seamă asupra limbii române. Părerea mea este în totul pentru separarea acesteia de limba latină; căci după scurtul timp de experiență ce făcui, m'am încredințat că nu se poate face acel progres în studierea ei, ca atunci când ar fi separate.

D-le Ministru, pentru ambe aceste limbi este prevăzut în programă câte $1\frac{1}{2}$ ore într'o lecție; întrând profesorul în clasă, începând sau cu una sau cu alta a predă și examină, nu poate să-i ajungă timpul ca să predeă și pe celalătă. Tot asemeni și în corijarea tezelor: cari necesitează a se face în clasă pentru folosul instrucției. Alta chiar de-ar fi timpul și mai lung, vă asigur că nici atunci nu se poate promite progres, fiindcă zice oricine că nu poate predă două gramatici într'o lecție, nu poate să afirme asta fără numai pentru lauda sa. Logica ne arată cum ar putea să se predeă una după alta două gramatici, sau dacă le-ar și împărți una pentru trei lecții și alta iar pentru trei, unde va fi progresul și în una și în alta? Pentru cea română tot ar fi suficiente trei lecții, dar pentru cea latină este imposibil!

Imi place a crede că și pentru limba română trebuie să se pue o mai mare activitate întru lămuriirea și adăogarea acestor reguli cari încă și de ar fi, dar s'a cunoscut că au trebuință încă de o precizare iar alte trebuesc chiar create.

Pentru aste motive cer separarea limbilor acestora care să s'ar putea predă mai cu multă valoare și una și alta și cred că cel puțin la noi s'ar putea face aceasta, nu mai mult decât spre încercare.— Asta se urmează chiar și la gimnaziile nu numai a fraților români din Austria ci chiar de nu mă înșel și în Franța, Italia, etc.

In acelaș timp pentru a obține trecerea în bugetul Statului, a acestei școli, directorul ca ultim refugiu face următoarea rugare către Domnitorul țării:

Prea Inălțate Doamne,

In această urbă există pe lângă celealte școli publice și acest gimnaziu care-și luă începutul său deabia anul trecut în

7 Ianuar. El are două clase cu trei profesori și 82 școlari, dintre cari 42 ordinari și 2 benevoli auditori în cl. I, iar 37 în cl. II.

In ceea ce privește starea lui intelectuală veți binevoi, Măria Ta, a cunoaște că este pe deplin satisfăcătoare, cu toate piecidile ce încearcă corpul lui profesoral din cauza mijloacelor materiale, cari atât pentrucă astfel se întâmplă cu ori ce instituțiu născândă, cât și pentru că este întreținută de comuna locală, nu poate a dispune de tot necesarul.

Nu pot, Măria Ta, a tăceă adevărul care în viitor ar putea contribui foarte mult la împiedecarea prosperă a acestui institut, ci viu cu tot curajul a vi-l supune Inaltei Măriei Tale cu noștință.

Comuna Focșani, ca cele mai multe din țară se află într'o stare destul de majorată, prospectul ei argumentează. Din cauza multelor îmbunătățiri, pot zice mai bine a totalei ei îmbunătățiri, nu va putea niciodată a oferi unui atare institut fondurile necesare, cu deosebire în timpul de față, de unde apoi aceasta în totdeauna va suferi ca și anul curent școlastic, gimnaziul a stat închis mai două luni aproape, adică Septembrie și Octombrie. Aceasta numai din lipsa fondurilor la timp.

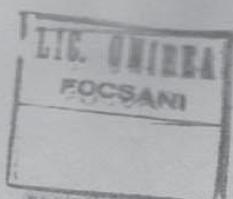
Este cunoscut că nici o instituție de modul acesteia nu poate prosperă mai bine de cât numai sub auspiciile Guvernului, d'aceea cu Inalta Măriei Tale permisiune, Vă rog cu profund respect a luă acest Gimnaziu sub scutul Înălției Voastre, ordonând recunoașterea și întreținerea lui din bugetul Statului ca a tuturor celoralte institute, cu care veți imprimă în inimile tuturor locuitorilor acestui district și mai cu seamă în a junimii, o recunoaștere nefinită.

Să trăești, Măria Ta, ani mulți și fericiți pentru prosperearea și mărirea României, una și nedespărțită.

1867 Ianuarie 29.

Profesorii Nicolae Codreanu și Ioane Gurău

La 9 Noemvrie 1867, apare lista profesorilor, mărită cu două nume noi: Nicolae Codreanu și Ioane Gurău, precum și specialitatea fiecărui, după cum urmează: I. Albini pentru catedra științelor naturale; N. Codreanu pentru limba latină și română; M. Constantiniu pentru limba franceză; I. Gurău pentru matematică, desen și caligrafie.

Se dă apoi o programă de studii pe anul 1867—68, la cele trei clase și semnată de toți cei cinci profesori: N. Tipeiu, M. Constantiniu, I. Albini, I. Gurău și N. C. Codreanu „director“; deci acesta urmează în Noemvrie 1867, la direcțiunea gimnaziului.

La 25 Noemvrie, se cere și ministerul admite o schimbare de materii între profesorii I. Gurău și I. Albini: cel dintâi să predeă șt. naturale și celălalt matematică, desemnul și caligrafia.

Ni s'a păstrat din vremea aceasta și următoarea programă a orelor:

Limba Latină în toate zilele în ambe clasele de dimineață, adică dese lecțiuni pe clase în săptămână.

Istoria și Geografia în fiecare clasă după prânz de 3 ori pe săptămână, pe clase.

Religiunea toate după prânz și pe clase de 3 ori pe săptămână.

Observări. În toate zilele, afară când se dă ocupării, se examinează școlarii, rezervând $\frac{1}{4}$ de oră pentru explicarea lecțiunii viitoare.

La 2 Decembrie 1867, M. Constantiniu e invitat să predeă gratuit, pe lângă limba franceză (9 ore), limba română și latină la clasa I—II (6 ore), pecând N. Codreanu predă ultimele două obiecte la clasa III—IV; la 11 Decembrie, *Fr. Kiere* cere să fie numit, în mod gratuit, profesor de desemn și caligrafie.

Până la 21 Decembrie 1867, cursurile s'au făcut după o programă alcătuită, în conferință plenară, de către profesori, pentru că erau împovărați cu prea multe obiecte și trebuia să-și fixeze singuri materia; dela această dată, directorul cere programa oficială, pentru toate școlile similare, ale statului.

Inainte de a păsi în Ianuarie 1868, se cuvine a releva faptul că nici pe domeniul extra-școlar, primii noștri profesori n'au rămas fără roade. Astfel, împăr-

tășiau și ei, ca toți bunii Români, suferințele celor nevoiași și subscriau obolul lor pentru ajutorarea celor bântuiți de foame din pricina secetei; iar pe domeniul cultural, profesorii gimnaziului alcătuesc, în fruntea altor cărturari, secția districtului Putna, a „Societății pentru învățatura poporului român“.

De mult, fiind că patronul lui „Alexandru-Cuza“, înscris în primele rapoarte ale gimnaziului, nu se mai pûteă aminti, dintr-o greșită concepție în vremile acelea, directorul școlii ceruse, de acord cu Primăria, să se aprobe de cătră Minister, patronul marelui Voevod Ștefan cel Mare; nu s'a putut totuși admite, întrucât se mai găsiă un gimnaziu cu acelaș nume, la Iași.

Păsim acum în analele anului 1868. . . .

Profesorul Se vede că cererea, amintită mai sus, a Şt. Mineu, lui Fr. Kiere, n'a fost admisă, deoarece găsim la 3 Ianuarie 1868, pe Ştefan Mincu, elev al școalei de bele arte, cerând să predeă gratuit desenul și caligrafia; e și numit la 26 Ianuarie.

La 3 Februarie 1868, Preotul Al. Mironescu, institutor la o școală primară din Focșani, cere catedra de religie; cam în acelaș timp face acelaș lucru, Preotul Ioan Iconomu.

Profesorul La 2 Martie 1868 e director M. Constantin I. P. Filibiliu, iar N. Codreanu este înlocuit prin I. P. Filibiliu, care trebuie să predeă limba latină și română la clasa III—IV, cu condiția să se prezinte la concursul dela Bârlad din 15 Septembrie 1868.

Astfel, în cursul acestui an școlar, — al treilea dela înființarea gimnaziului — erau trei clase cu 88 elevi (32 în cl. I, 36 în cl. II, 20 în cl. III) și cu șase profesori, precum urmează:

1. M. Constantiniu de latină-rom. la cl. III—IV (printr'o schimbare de clase cu I. Filibiliu);
2. N. Tipeiu de istorie, geografie și religie;
3. I. P. Filibiliu de latină-rom. la cl. I—II (printr'o schimbare de clase cu M. Constantiniu);
4. I. Albini, de matematici;
5. I. Gurău, de științele naturale;
6. Șt. incu, pentru desen și caligrafie.

Mereu vedem preocuparea profesorilor de îmbunătățirea școlii, de îmbogățirea materialului didactic, în deosebi pentru matematici și desen, de alcătuirea unei biblioteci, etc.

Iată și lista de premiați dela sfârșitul acestui an școlar:

Clasa I.

* * Nicolai,	prem.	I cu coroană.
Stamatin George	"	II
Sclavone G.	"	II
Cotescu Alex.	"	III

Clasa II.

Sona Aurel,	prem.	I cu coroană.
Lupu Alex.	"	II
Vasiliu Teod.	"	III
Panfil Ioan	"	III

Clasa III.

Georgiu Ștefan	prem.	I cu coroană.
Chiriac Zah.	"	II
Paraschivescu G.	"	II
Suchias Oh.	"	III

Iată și raportul directorului către minister la finele anului școlar: insistă asupra lipsurilor și relevă partea morală, bună a mersului școlii.

1858 Iunie 30.

Cu finirea anului școlar curent, viu potrivit art. 101 din legea Instrucțiunii publice spre a vă expune starea acestui

institut pe care o împart în două: materiale și spirituale-morale. În privința materială, mă voi mărgini a arătă pe scurt complexa stare a acestui gimnaziu. El mai întâi nu are și nu va putea avea cu modul proces până aci, de închiriere de case particularii cari aci sunt destul de mărginite și neîncăpătoare, nu va avea un local corespunzător instrucțiunii până ce nu veți binevoi a luă dispoziționi pentru clădirea unui astă stăbliment, pentru care consiliul județean a și prevăzut suma aproape de 10.000 de galbeni. Asemenea e lipsit de mobilierul cancelariei, neavând nici clopot, ornic și altele trebuitoare mai cu samă pentru disciplină precum și un pidel. Se mai simte nevoie de un mic cabinet de Fizică și Chimie pentru clasa III și IV. De asemenea de un secretar, căci anul acesta am fost nevoie ca singur să lucrez și note lunare și note generale și note semestrale, în fine după cum se cere de Art. 37 și 38 din Regulamentul de ordine și disciplină, ceea ce-mi aduce o foarte mare împovorare, fără a avea cel puțin diurna de director ca la celelalte gimnazii din țară.

Școlari, acest gimnaziu a avut anul curent 87 dintre cari 32 în cl. I, 36 în clasa II-a și 20 în clasa III-a.

Revenind la moralul acestui institut vă pot încredea, D-le Ministru, că în toate privințele este satisfăcător. Profesorii lui îndeplinindu-și cu cea mai mare sanctitate datoria la cari sunt chemați, avură în societate o purtare potrivită misiunii ce li s'a concrezut.

In ceeace privește progresul școlarilor nu pot a vi-l împărtăși mai bine decât după cum vi-l prezintă cataloagele examenului și matricolele claselor.

Tot aci este locul a vă rugă să bine-voiți, D-le Ministru, a regulă ca cu deschiderea clasei a IV-a, să se numească profesorii trebuitori adică: profesori de Limba Elină, Franceză și Religiune precum și facerea a 5 bănci, una catedră și o tabelă pentru clasa IV.

Aceasta este starea acestui gimnaziu cu finea anului școlar 1867—68 pe care n'am putut să nu v'o expun astă după cum este și pentru a cării îmbunătățire, cred, D-le Ministru, veți binevoi a luă toate mijloacele și măsurile salutare.

Una din preocupările didactice ale corpului profesoral a fost și o problemă de pedagogie, pusă de minister la 13 Mai 1868:

1. Limba latină să se separe de limba română ?
2. Limbii elene să i se dea mai multă întindere, începând din clasele gimnaziale ?
3. Geometria, să înceapă din clasele inferioare a se propune toată într'o singură clasă ?

Aceste chestiuni, profesorii le-au discutat și apoi în rapoarte lungi și amănunțite au ajuns la concluziunea ca să se despartă studiul limbii române de limba latină, să se înceapă limba greacă din cl. III-a și la fel, să se dea o extindere pe clase, geometriei.

Evenimentul cel mai de seamă, anul acesta, pentru gimnaziul din Focșani, a fost faptul că s'a trecut pe ziua de 1 Aprilie 1868, în bugetul statului, salariul profesorilor, precum și celelalte cheltuieli materiale ale școlii; s'au prevăzut cinci profesori à câte 230 lei noi pe lună, un servitor cu 355 lei 55 bani anual și cheltuieli materiale pentru suma de 355 lei 55 bani; profesorului de desen i s'a acordat o diurnă de 888 lei noi și 88 bani pe an.

Inainte de a trece gimnaziul pe contul statului, profesorii erau plătiți de comună. Am găsit un tablou foarte interesant, referitor la data intrării în învățământ a profesorilor gimnaziului, la data intrării lor la gimnaziu, la leafa lor socotită pe lei vechi și noi, la obiectele pe cari le predau, precum și la situațiunea materială pe care o aveau înainte ca simpli institutori : interesant e mai ales faptul că înainte erau plătiți cu câte 800 lei vechi, adică 296 lei noi 30 bani ; iar și mai înainte, ca institutori, cu 500—700 lei vechi, având și alte beneficii.

		Data intrării în învățământ	Data intrării la gimnaziu	Titlul și Obiectul	Leaþa lunară	Observaþuni
					Lei vechi	Lei noi
1	M. Constantiniu	1866 Octombrie 6	1866 Decembrie 5	Provizor latina, româna și franceza	800.—	296.30 Fost prof. cl. IV prim. cu renumerata 600 lei și alte beneficii
2	N. Tipeiu	1858 Aprilie 29	1866 Octombrie 6	Provizor istoria, geografia și religia	800.—	296.30 Idem cu renumerata de 700 lei și alte be- neficii
3	I. Albini	1860 Martie 15	1866 Octombrie 6	Provizor matematici	800.—	296.30 Fost prof. de cl. III plătit cu 650 lei
4	I. Gurău	1866 Octombrie 6	1867 Noiembrie 9	Provizor de șt. naturale	800.—	296.30 Fost prof. de cl. III cu remunerata de 500 lei pe lună
5	I. Filibiliu	1868 Martie 2	idem	Suplinitor de latină-română	800.—	296.30
6	Sofian Mincu	1868 Ianuarie 26	idem	Provizor desen și caligr.	—	Nunit cu condiþune să predeà gratuit până la trecerea gimnaziu- lui pe contul statului

Iată și un tablou al cheltuelilor materiale ale gimnaziului din Focșani:

1. Un servitor — una sută de lei vechi pe lună adică	37,4
2. Chiria gimnaziului — două sute de galbeni pe an adică	2370,37
3. Cheltuelile cancelariei — câte 90 lei pe lună adică	33,33
4. Zece stânjeni lemnă pe an — 3 până la 4 galbeni stânjenul adică	355,55 — 474
5. Cheltueli extraordinare	37,4
6. Un pidel — de care se simte nevoie, două sute lei pe lună adică	74,8
7. Diurna directorului — câte 300 de lei pe lună adică	III,12

Mai e demn de relevat, pentru același an școlar, un fapt tot în legătură cu educațiunea de atunci a școlii, direct influențată de mișcările vătămătoare ale politicii. Măria-sa Domnitorul, în dragostea de a cunoaște cât mai de aproape țara, a colindat în lung și'n lat toate plaiurile, satele și orașele României. Găsiă în deosebi o predilecțiune deosebită să viziteze școlile, isvoarele de refacere morală a viitorului țării noastre.

Profesorii și câteodată chiar școlarii, ținând discursuri Domnitorului, amestecau în vorbirea lor fel de fel de aluziuni politice ce-au impresionat în rău pe Capul statului. De aceea Ministerul publică o circulară în care arată rostul adevărat al educațiunii, că Măria-Sa „dorește ca tinerimea încă în frageziunea vârstei sale să nu fie inițiată în o cale aşă de spinoasă”, ci să învețe „a se încchină cu tărie la altarele strămoșești și a-și lumină inteligența prin învățământ”. Iată, de altfel, întreaga circulară, de un interes deosebit prin cuprinsul ei :

Cu ocazia vizitării județelor și a școalelor publice de prin ele de către Măria Sa Principele Domnitor, s'a observat cu părere de rău, că la mai multe școli se țin

discursuri de unii din membrii corpului didactic, ba chiar și de școlari, discursuri în cari se fac felurite aluziuni politice. Înțelegeți că prezența Măriei-Sale nu e de a provoca asemenea manifestări și nici dorește ca tinerimea încă în frâgezimea vîrstei sale să fie inițiată în o cale aşă de spinoasă. Dorința cea mare a Măriei Sale e ca tinerimea să se crească în frica lui D-zeu, învățând a se închină cu tărie la altarele strămoșești și a-și lumină inteligența prin învățământ. Domniei voastre este încredințată această sacră misiune, Domnia-voastră părintele lor moral sunteți dar dator a o îndeplini. Cred că ar fi mult mai bine și mai de folos pentru Domnia voastră și tinerime a salută în persoana Măriei-Sale *Carol I* pre bunul nostru Domnitor, pre adevăratul părinte și protector al școalelor, mulțumind pururea cu cunoștință de îngrijirea și sacrificiile ce nu încetează a face pentru progresul învățământului și educarea publică. Aceasta va fi salutarea cea mai frumoasă care va mânăgiă pe Măria Sa.

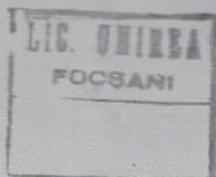
In Septembrie 1868 se deschide și clasa IV-a a gimnaziului. Directorul cere ministerului numirea a trei profesori: de religie, de lb. elenă și de lb. franceză (suplinită numai până acum de M. Constantiniu, directorul).

Chestiunea aceasta se aranjează în chipul următor:

Deocamdată se numește la 10 Oct. 1868 profesorul Ștefan Mincu, pentru desemn și caligrafie; până la această dată fusese diurnist. Apoi pe ziua de 23 Profesorul Octombrie 1868 e numit Demetrie Caianu Caianu de limba latină și română la cl. III și IV, în timp ce I. Filibiliu era trecut la limba franceză și invitat apoi, la 22 Noemvrie să suplimească gratuit și limba greacă. La 9 Noemvrie. Caianu a intrat în serviciu.

In această primă parte a anului școlar 1868-69, preocuparea de căpătenie a fost formarea unei bibliotecii pentru gimnaziu, cu sprijinul Primăriei.

Pe dosarul ce încheie hârtiile referitoare la gimnaziu până la finele anului 1868, am găsit și prima

stampilă, rotundă, a școlii noastre : „*Gimnaziul din Urba Focșani, Distr. Putna*”.

Și astfel, vom păși în anul 1869.....

In raportul său către Minister, după examenele din Ianuarie 1869, Directorul M. Constantiniu arată nevoile urgente ale gimnaziului : a) formarea unui cabinet de fizică ; b) colecțiuni minerale, plante, animale pentru înființarea unui muzeu de istorie naturală, care să poată înlesni studiile școlarilor ; c) formarea unei biblioteci, etc. Mai presus era nevoie clădirii unui local propriu al gimnaziului, pentru care se și prevăzuse în bugetul comitetului permanent 8000 de galbeni ; și apoi remunerațiunea materială a profesorilor, cari „sunt împedeați de atâtea trebuințe” ca să poată „corespunde pe deplin misiunii ce sunt chemați a îndeplini” ceeace aduce „descurajare și paralizare pentru acei cari ar voi să-și înplinească în consecință datoria ce au pentru patrie de a lumină și de a instrui generațiunea.”

Cu prilejul trecerii Domnitorului prin Focșani, la 6 Aprilie 1869, este întâmpinat și de cuvântarea directorului gimnaziului, după care luăm cunoștință că în cele patru clase existente erau 66 elevi și anume : 18 în cl. I, 17 într'a II-a, 18 într'a III și, 13 într'a IV-a. Tot atunci se relevă și lipsa a doi profesori, unul de greacă și altul de religiune. Într'adevăr dela 13 Ianuarie 1869, N. Tipeiu, profesor de istorie și geografie, care fusese însărcinat să predeă și religiunea, n'a mai vrut să intre în clasă, la acest obiect ; la fel a procedat I. Filibiliu, care pe lângă catedra sa de lb. franceză, mai fusese invitat să predeă și limba greacă, făgăduindu-i-se o diurnă ce nu i s'a dat.

. La 2 Iunie 1869, profesorii desbat înființarea clasei a V-a, a cărei idee e primită de toți cu entuziasm, întru cât aceasta înseamnă inaugurarea liceului

din Focșani ; fiecare profesor s'a obligat a predă fără soldă, în cl. V pentru anul școlar 1869—70, și în cl. VI pentru anul 1870—71, obiectul lor dela cursul inferior *). La 23 Iulie, ministerul aprobă acest deziderat, sub forma cum îl prezintau înșiși profesorii școlii.

Odată cu începerea noului an școlar, în Sept. 1869, ia ființă și clasa V-a. Lipsurile de până acum ale locului se simt și mai mult de data aceasta. Necurmate adrese către Prinărie că proprietarul clădirii gimnaziului, Constantin Stoenescu, nu face reparațiunile necesare. Pe de altă parte, profesorii mereu agitau chestiunea clădirii unui local propriu. În August, găsim pe o femeie, Ileana Cureleasca, oferindu-se să închirieze școlii o încăpere de 15 odăi și o curte pardositară, situată în partea sudică a orașului.

Dintre Profesori, I. Albini cere definitivatul în Focșani, în Iunie 1869 ; D. Caianu e numit provizoriu la catedra de rom.-latină pentru cl. III—IV, la 10 Noemvrie ; la 22 ale aceleeaș luni, N. Tipeiu reia predarea religiunii până la 1 Septembrie 1870, cu condițiunea să i se dea și pentru această salariul cuvenit ; I. Filibiliu ia dirigenția la clasa a V-a. Toți se ocupă deaproape de educațiunea elevilor : chestiunea absențelor și notelor îi îngrijește în primul rând ; se gândesc la mijloace de emulare : să se citească notele în clasă și să se trimită și părinților.

Cu un buget sigur de douăzeci de mii douăzeci lei anual ; cu înjghebarea a cinci clase, deci cu o îndrumare spre liceu ; cu profesori statornici ; cu solicitudinea organelor superioare școlare ; cu mărirea materialului didactic ; cu strângerea unui fond pentru o bibliotecă viitoare ; cu aparițiunea unor cărți didactice

*) Urmează o cerere a directorului din 27 Iunie pentru deschiderea clasei V-a, care va fi populată de 12 elevi, cu toți lipsiți de mijloace, neputându-și continuă studiile mai departe în Iași sau București.

bune, ca *Pedagogia și Metodologia* lui I. P. Eliade din Ploiești ; gimnaziul își ia avânt și răspunde nevoilor culturale ale orașului.

Cevă în plus : La începutul lui Septembrie 1869 M. Constantiniu împreună cu A. Puiu institutor, și G. Nedelcu (?) anunțase deschiderea unei Școli Normale în Focșani : răspândiau, în cercurile înțelegătoare, ideea formării secțiunii „Societății pentru învățătura poporului român” și a Școlii Normale.

Anul 1870 începe cu aceleasi greutăți din parte localului școlii. La 10 Ianuarie, directorul face o adresă către primărie, arătând un tablou trist al localului gimnaziului nostru :

... In zilele trecute a căzut în clasa IV-a o bucată de bagdadie foarte mare, și norocire că nu erau copii în clasă, căci Dumnezeu știe ce se întâmplă cu dânsii ; și mai este o bucată care iarăși amenință de-a cădeă din zi în zi ; vă aduc la cunoștință.... ca să fiu scăpat de orice responsabilitate la caz de vreo nenorocire ; tot odată voi aduce aceasta și la cunoștință Ministerului de Instrucțiune și până la o nouă regulare, voi închide clasa ca să nu se întâpte vreo nenorocire.

Intr'adevăr, dela începutul școlii, aceasta a fost una din marile piedici pentru buna desvoltare a unei astfel de instituții. Proprietarul de atunci, un Constantin Stoenescu oarecare, nu voia să-și îndeplinească obligațiunile de a face unele reparații și de aici vecinic plângeri din partea direcției școlii ; de aceea de Sf. Dumitru al aceluiaș an, gimnaziul se va muta în casele Elenei Marinescu, din strada Sârbească, unde fusese prefectura ; contractul se face pe cinci ani și chiria e socotită la 120 galbeni pe an.

Situatiunea elevilor la începutul acestui an (1870) este următoarea : 68 elevi în total, dintre cari 28 în

cl. I, 7 într'a II-a, 15 într'a III-a, 12 într'a IV-a, 6 într'a V, toți în vîrstă de peste zece ani; în preajma examenului din Iunie, numărul elevilor de cl. I se reduce la 25.

Profesorii erau în număr de 7 ca și mai înainte, lipsind un profesor de religie, altul de greacă și al treilea de italiană. La 23 Martie, Profesorul Albini e suspendat și în locul lui e numit ca profesor suplinitor, de matematici *A. Daniilescu*, care însă nu stă decât până la 1 August, când fostul profesor e reintregrat în postul său. În cursul anului, Profesorul I. Gurău se bolnăvește și-și ia mai multă vreme concediu dela școală; Profesorul moare însă prin Iunie și se numește I. Lupescu suplinitor la catedra sa de științe naturale, *I. Lupescu*. La 12 Octombrie, N. Tipeiu e numit definitiv în învățământ, la Focșani.

Dintr'un raport al direcțiunii școlii, putem da informațiuni amănunțite asupra profesorilor și note biografice, desvoltate:

I. *M. Constantiniu* de 26 ani, născut la 1843, Decembrie 19; însurat, are una copilă. A terminat clasele primare la Piatra, liceul la Iași și un an la litere tot în Iași, ca bursier al statului. Fu numit profesor provizoriu la clasa IV-a primară No. 1 Focșani, prin decretul No. 10339 din 6 Octombrie 1866, pe baza concursului depus în Iași în 1865. Tot pe baza acestui concurs fu numit profesor provizoriu de Istorie și Geografie și Franceză la gimnaziul din Focșani, prin decretul No. 12678, din 5 Noemvrie 1866. În 1867 prin decretul No. 13934, fu numit de Franceză și latină, iar 1868 Februarie 24, prin decretul No. 2165, fu numit director al gimnaziului: n'a avut nici reprimande, nici laude.

II. *I. Albini* are peste 42 ani, născut în 7 Ianuarie 1828. A studiat în Sibiu, Cluj și Blaj; a terminat liceul în Transilvania, e român. Prin decretele No. 885 și 1860, Martie 15, fu numit Institutitor clasa I. și II primară. Prin decretul No. 26 din 7 Ianuarie 1861, profesor de clasa III primară la T. Jiului. Prin decretele No. 10290 din 6 Octombrie 1866, profesor suplinitor la gimnaziul Focșani, iar prin decret No. 14133, din

3 Decembrie 1867, profesor provizor de matematici la acelaș gimnaziu. E căsătorit, are un copil și o fată; n'are nici reprimande, nici laude.

III. *I. Gurău* născut la 14 Iulie 1844, de 26 ani, absolventul Seminarului Central Iași. Prin decretul No. 10342 din 6 Octombrie 1866, profesor provizoriu clasa III primară din Buzău. Prin decretul No. 12092 din 9 Noemvrie 1867, profesor provizoriu de științe matematice și desemn la gimnaziu Focșani. Prin decret No. 13871 fu numit la acelaș gimnaziu de Științe Naturale și Fizice. Insurat, are un copil; nici reprimande, nici laude.

IV. *I. P. Filibiliu*, născut la 2 Februarie 1842, de 28 ani, a terminat liceul din Iași și 2 ani de studii la Paris. La 2 martie 1868 numit profesor suplinitor de franceză la gimnaziul Focșani. Neînsurat.

V. *Șt. Mincu*, născut la 1843, de 26 ani, are 6 clase la liceul Sf. Sava și Școala de Belearte. Prin decretul No. 12036 din 19 Octombrie 1868, numit profesor provizoriu la gimnaziu Focșani, de desemn. Neînsurat.

VI. *D. F. Caianu*, născut la 26 Octombrie 1838, de 31 ani. A terminat liceul din Blaj la 1859. A studiat la Viena științe teologice și filologice. La 1863, profesor la Blaj. La 20 Octombrie, 1868 profesor la gimnaziu din Focșani de latină și română, prin decretul No. 12192. Neînsurat.

VII. *N. Tipeiu* n'a voit să dea relațiile cuvenite.

Preocupat de strângerea unui material didactic cât mai bogat pentru înlesnirea studiilor, directorul gimnaziului obține dela un avocat, Iacob Livescu, o mică colecție numismatică, conținând 40 de monede, 16 de argint și 24 de aramă: „monedele—scrie el—sunt foarte antice, cea mai mare parte dintr'însele sunt din timpul republicii romane, al lui Traian; este și una Egipt, de argint, cu două scorpii, foarte antică”.

Mai târziu (25 Aprilie 1871) profesorul N. Tipeiu a oferit gimnaziului vreo douăzeci bucăți de minerale, dintre cari sulfat de cupru și fier, precum și doi bani de aramă, foarte bine conservați: „unul din timpul Ecaterinei, cu mărcele ambelor țări, iar altul se pare a fi din timpul Imperatorului Viteliu”.

Consultați în privința modificării programei de studii, profesorii gimnaziului, întruniți în conferință, și-au dat în chipul următor opiniunea, în Maiu 1871 :

1. Separarea limbii române de limba latină, întrucât altfel se negligează studiul limbii materne. Să se facă de profesori aparte, câte trei ore pe săptămână.
2. Asupra chestiunii dacă limba franceză trebuiă să înceapă tot din clasa I ca până atunci sau tocmai din clasa III-a, se opinează pentru starea dinainte.
3. Limba greacă să se pună din clasa V-a.
4. Economia politică să nu înceapă din clasa IV-a; unele noțiuni de drept administrativ pot fi date de către profesorul de română, din cursul inferior, pentru cei ce nu-și continuă studiile.
5. Științele Naturale să se împartă astfel : clasa I, Zoologia, clasa II Botanica, clasa III Mineralogia și Geologia, cl. IV Fizica. Cosmografia să se scoată cu totul din cursul inferior, nefiind potrivită cu capacitatea școiarului.
6. Matematica să se împartă în chipul următor : clasa I Aritmetica rațională, clasa II și III Algebra, clasa IV Geometria aplicată.
7. Gimnastica și Muzica să se pună obligatorii de trei ori pe săptămână.

Numărul elevilor în anul școlar 1870—71, în preajma examenului din Iunie 1871, este următorul: 49 elevi în total, dintre cari 16 în clasa I, 16 în clasa II, 6 într'a III-a și 11 într'a IV-a. De observat că nu mai există clasa V-a ce-a funcționat anul trecut, necum clasa VI-a care ar fi putut fi alcătuită de absolvenții clasei a V-a de anul trecut. De remarcat încă descreșterea numărului școlarilor din an în an: numărul general din anul școlar 1870—71 formă cu vre-o doi ani mai înainte, pe elevii unei singure clase.

Iată și premiații acestui an școlar:

Clasa I.

Zamfirescu	prem. I	coroană
Mironescu	"	II
Vârgolici		
Faur	"	III

Clasa III.

Lascăr G.	prem. I	coroană
Golesceanu	"	II
Poenariu		

Clasa IV.

Dumitriu I.	prem. I	coroană
Săvescu	"	II
Pantelimon	"	III

Rainu Tr.	prem. I	coroană
Georgiu	"	II
Popovici		
Ştefănescu	"	III

Gimnaziul nu e destul de populat, mai cu seamă pentru un oraș ca Focșanii, unde numărul locuitorilor treceă în anul acela peste 21.000 de locuitori. Cauzele cari contribuesc la această stare sunt, în cea mai mare parte, acestea:

1. În Focșani sunt numai două școli primare de băieți, cari nu pot da pentru gimnaziu mai mult ca 20—25 de elevi, afară de cei ce vin din alte părți, deoarece cei mai mulți se duc pe la magazine și aiurea. Trebuie dar îmulțit numărul școalelor primare — zice directorul într'un raport al său către minister — fiind că nici a cincea parte din fiile Vrâncenilor nu merg la școală.

2. A doua cauză este că mulți din elevi părăsesc gimnaziul chiar din cursul semestrului I și se duc pe la cancelarii. Trebuie să se facă o lege specială pentru admiterea în funcțiuni și să se arate că sârguința și purtarea morală a unei persoane ce se prezintă să servească societatea în orice ramură vor fi considerate ca cele mai de seamă calități începând de pe băncile școalei.

Preocupat de nevoile școlii, directorul gimnaziului va repetă și anul acesta cererea unui fond trebuincios pentru a îmbogăți „mijloacele de luminare a fragedei

generațiuni“, și anume pentru înființarea unui mic cabinet de fizică, și unui muzău pentru științele naturale, pentru a facilita studiul elevilor și a-l face mai practic; apoi hărți geografice, o bibliotecă; în al treilea rând clădirea unui local propriu; în fine profesori de religie și de greacă. Nu mai relevăm și statornica cerere a măririi salariilor, pentru greutățile vieții. Ce să mai zică profesorii de astăzi. . . .

Cu începerea noului an școlar 1871—72, nemărindu-se numărul profesorilor, ba reducându-se prin destituirea lui I. Albini în 16 August 1871, ceilalți profesori își împart și obiectele neocupate: Tipeiu va predă și religiunea, Lupescu și matematicele și Fibiliu și greaca. Acestea s-au stabilit la 6 Oct. 1871*).

Numărul elevilor în acest nou an școlar este în total de 56: 30 în clasa I, 13 într'a II-a, 8 într'a III-a și 5 într'a IV-a (socotiți în Decembrie 1871). La Aprilie 1872, numărul se reduce la 52 și anume: 27 în clasa I, 12 într'a II-a, 8 într'a III-a și 6 într'a IV-a**).

In timpul acesta, direcțiunea școlii emite niște liste de subscripții pentru strângerea fondului necesar pentru aparatele de fizică; prin Iunie vine și răspunsul Prefectului că s-au aprobat pentru acelaș scop o mie de lei; aşă că lucrurile încep să se înjhebe pe încetul. O altă sumă de 500 lei a fost hotărâtă, în bugetul județului, pentru a se aduce o colecțiune completă de minerale și de sistemul cristaliu.

Deoarece statul nu treceă în buget și postul unui profesor de religie, un profesor inimos, N. Tipeiu, cere primăriei să remuncereze ea pe cineva pentru sco-

*) La 1 Oct. Fibiliu și Lupescu sunt numiți cu titlu provizoriu.

**) La finele anului se întocmește o lungă listă de premiați: 6 la cl. I, 5 la cl. II, 6 la cl. III, 4 la cl. IV; altă serie de premiați pentru desen. Numărul general al elevilor se mai redusese din Aprilie până la finele anului: 47 în total din care s-au promovat 43.

pul acesta. Argumentarea e dintre cele mai seducătoare: Incepe prin constatarea că gimnaziul mergeă mai bine când atârnă de comună, decât dela 1868 încocace, de când a trecut la stat. Trece apoi la rostul principal al studiului religiunii: „O școală fără o asemenea catedră, care este cea mai principală, este întocmai ca un edificiu fără temelie. Vedeți dară că junimea focșăneană este lipsită de unul dintre cele mai necesare studii, care nu puțin ar contribui la ridicarea moralului și înzestrarea ei cu cele mai dătătoare de vieată calități“. Urmează relevarea faptului că de la existența gimnaziului nu s'a făcut de loc acest curs. Și în fine vine rugămintea către primar, care a fost totdeauna „nutrit de cele mai călduroase simpatii pentru gimnaziu“, de a prevedea în bugetul comunei o remunerație pentru acest studiu.

Intâmplarea face ca adresantul inimos să fie tocmai acela ce suplinise *gratuit* catedra de religie și deci căruia i se cuvenia renumerațunea...

S'a ajuns însă la o altă soluție: Consiliul profesoral a emis și Ministerul a aprobat opiniunea ca religiunea să fie predată de către toți profesorii, împărțindu-și materia pe clase.

In noul an școlar 1872—73, frecventau următorii elevi: 36 în clasa I, 15 în clasa II, 5 într'a III-a și 7 într'a IV: în total 63; în Aprilie e mărit numărul la clasa I cu unul și scăzut la a doua cu altul.

In privința profesorilor, deși conferința opinase să înlocuească Lupescu pe profesorul de matematici, a rămas bună hotărîrea Ministerului ca această suplinire să se facă de către N. Tipeiu, care însă era mereu învinuit că nu face nici o oră de algebră la clasa IV.

**Profesorul
D. Mirescu**

Până la sfârșitul lui Iunie 1872, a continuat același suplinirea; pe 1 Septem-

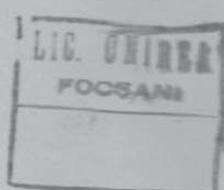
vrie 1872 e numit cu titlu provizoriu pentru studiul matematicilor, *Dimitrie Mirescu*.

Profesorul I. Lupescu moare la 11 Aprilie 1873, în cursul anului școlar; avusese concediu medical și fusese suplinit de către D. Mirescu. După moartea lui Lupescu, cere suplinirea catedrei de naturale, *Doctorul Catulescu* (20 Aprilie), iar directorul gimnaziului cere ministerului publicarea ei sau mai bine zis, scoaterea ei la concurs.

Ca o inovațiune a anului acestuia, se hotărăște ca elevii de gimnaziu să facă exerciții militare, deci ideea instrucției militare, încercată acum câțiva ani: frebuiau să meargă în fiecare Dumînică la cazarmă, după ce însă se duceau mai întâi la biserică. Dar și atunci, ca și acum câțiva ani, ideea bună a exercițiilor fizice a fost exagerată sau rău înțeleasă. Iată deci, cum în loc de a le desvoltă placerea pentru mișcare, exerciții de mlădierea corpului, sărituri sau sporturi, o autoritate militară socoate că „pentru ca instrucțiunea militară introdusă în școală să poată merge mai cu repeziciune și într'un mod mai lesnicios, urmează ca fiecare elev să aibă *O școală de soldat*, fiindcă lecțiunile manuscripte sunt întârzietoare și se pierde puținul timp ce are subsemnatul pentru a țineă asemenea cursuri. Vă rog dar, D-le Director, binevoiți a propune tuturor elevilor, de a-și cumpără câte o școală de soldat care nu costă mai mult decât 60 bani și care se pot procură sau de Dv. la Librăria Socec, C-lea Mogoșoaiei 9, sau prin noi dela Depoul de Imprime București”.

Iată cum deviază o idee care nu-i destul de limpede în mintea celui chemat să o înfăptuească...

Pentru anul școlar 1873—74 se înscriu 68 de elevi în total: 35 în clasa I (dintre cari 11 repetenți), 20 în clasa II, 8 într'a III-a, 4 într'a IV-a.

O explicare a scăderii neîncetate a numărului elevilor e și aceasta, dată de însuși directorul școlii (D. Caianu) :

„De câțiva ani începând cu starea morală a acestui gimnaziu a fost foarte zguduită prin desele vacanțe ce-au suferit diferitele catedre, încât urmările triste ce provenise din această anomalie se pot constata în modul cel mai evident.

Părinții descurajați cu totul prin lipsa atâtor profesori, s-au văzut nevoiți, unii a-și duce copiii la alte institute în țară și peste hotarele țării, iară alții a-i reține acasă, încât numărul elevilor comparativ cu multimea școalelor primare din prejurer se vede descrescând din an în an, în proporții foarte mari“.

Intr'adevăr : profesori de religie și elină n'au fost niciodată până în acel an ; catedra de latină și română la clasa I și II, a rămas fără profesor prin moartea lui M. Constantiniu în 19 Iulie 1873 ; cea de naturale rămăsese vacantă din cursul anului precedent, prin moartea lui I. Lupescu ; catedra de matematici trebuia să rămână în curând neocupată prin transferarea lui D. Mirescu la București. Rămâneau patru profesori, socotind și pe cel de desemn. Toți își dedeau silința să suplimească locurile vacante (—Șt. Mincu de desemn predă și greaca—), dar oricât s'ar fi sărguit, rezultatele erau departe de a fi cele satisfăcătoare. Se mai întâmplă să se bolnăvească și vreunul din acești patru, „atunci—serie nouă director, Caianu— instituția întreagă cade într'o anarhie complectă, elevii umplu străzile, părinții se agită cu vehemență contra directorului, iar gimnaziul e amenințat de a fi cu totul despopulat.”

Profesorul N. C. Codreanu Ca urmare a acestei rele stări de lucruri, Ministerul trimite din nou la Focșani pe (a doua oară) profesorul *N. C. Codreanu*, (care fusese

revizor de Tecuci) pe 1 Octombrie 1873, pentru limba latină și română la clasa I și II-a; iar *D. Toma* e numit tot cu titlu provizoriu la catedra de D. Toma științe naturale, pe ziua de 15 Noemvrie 1873; în privința religiunii și limbii elene s'a făcut o împărțire de ore, pe clase, între toți profesorii: astfel profesorul Toma facea și trei ore de grecește, alții câte trei ore de religie, etc. Profesorii au prevenit totuși că primesc această stare de lucruri numai până la 1 Ianuarie 1874, când religiunea trebuiă să se prevadă în buget. Pentru 1 Ianuarie însă se pomenesc cu următoarea dispoziție ministerială: se reduc fiecărui profesor 10 lei din leafă, lunar, și celui de desemn 80 lei vechi, pentru plata suplinitorului studiului religiunii. La astfel de surprise nu se așteptau vașnicii noștri înaintași; prinț'un raport amănunțit au protestat împotriva acestei dispoziții. Profesorului de franceză i se adăugă un mic surplus de leafă, cu condiția de a predă și limba elină la cl. IV-a.

Profesorul D. Mirescu, care se tot aștepta să fie transferat la București, e destituit — nu știm din ce motive — pe aceeași zi de 1 Ianuarie 1874; ministrul cere să i se recomande ca suplinitor unul din profesorii școlii, până la numirea unui titular, în urma concursului publicat pentru 15 Aprilie viitor. E recomandat D. Toma.

Profesorul P. Mironescu La 4 Martie 1874 depune jurământul și intră în funcție D-l *Petre Mironescu*, actualmente profesor pensionar, pentru studiul religiei și al limbii elene, cu leafă de 180 lei, adică o sută, fixați cu un an mai înainte și 80 scăzuți din retribuția profesorului de limba franceză și elenă și care numai pentru franceză va primi pe viitor 180 lei. La 1 Octombrie va fi numit cu titlu provizor și la 7 Octombrie depune iar jurământul.

Profesorul D. Dancu La 1 Iulie se prezintă și noul profesor de matematică, *Dimitrie Dancu*.

Numărul elevilor în cursul acestui an școlar, stabilit în Mai 1874, e în total de 72, și anume: în cl. I 37, într'a II-a 21, într'a III-a 10, într'a IV-a 4. Numărul elevilor de clasa IV-a — justifică directorul — e atât de redus, fiindcă cei mai mulți după terminarea clasei a III-a s-au dus să-și continue studiile în alte gimnazii din cauza multor catedre ce erau vacante la începutul acestui an școlastic.

La finele anului o listă foarte lungă de premiați (într'a IV-a din 4 elevi, se premiază 3).

Ca progres didactic, în primul semestru al anului școlar 1873—74, semnalăm cumpărarea de instrumente de fizică dela librăria Hachette din Paris, în suma de aproape 500 lei, plus alte cumpărături din țară sau trimise de minister.

Neajunsuri, între atâtea din pricina localului școlii, mai eră și întârzierea lefii profesorilor, câte trei luni uneori, ceea ce provoca rapoarte desperate din partea direcțiunii pentru grabnica ordonanțare a remunerării cuvenite căci „altfel profesorii erau nevoiți a-și scontă micul lor salar pe la zarafi cu procente foarte mari“.

O frumoasă discuțiușă didactică e provocată de minister prin trimiterea unui cestionar cu privire la anumite modificări ce-ar fi trebuit aduse programei de studii. Între întrebările puse, sunt și următoarele mai de seamă:

1. Șapte sau opt ani pentru liceu?
2. Materiile să se predeă în liceu într'un mod continuu sau pe clase osebite în două grupe, două cicluri, astfel ca aceeașă materie să vină de două ori în cursul liceului?

3. N'ar fi bine ca programa gimnaziului să aibă o tendință mai practică, rămânând numai liceul cu studii mai teoretice, în vederea Universității?

Celealte chestiuni erau de un ordin mai secundar, referitoare la felul de predare al fiecărui obiect sau la rezultatul pe care l-ar da studiile *facultative*, italiana și germană.

Inaintașii noștri la această școală s-au întrunit în consiliu profesoral, au discutat această problemă și-au dat următoarele răspunsuri la punctele principale enumerate:

1. Sunt pentru liceul cu 7 ani, întrucât materiile se pot face cu prisosință în această vreme.

2. Trebuie distincțiune între clasele inferioare și superioare, pentrucă: a) nu poate fi liceu în toate orașele, pentru dobândirea unei culturi complete pentru Universitate; b) repetarea unor materii e necesară elevilor mai ales că în cursul inferior nu se pătrund bine unele chestiuni; c) continuitatea studiilor există și în această stare, între gimnaziu și liceu, cu toată repetarea unor materii.

3. Neputându-se înființa licee în toate părțile, distincțiunea totală între programa liceului și a gimnaziului ar fi cea mai mare piedică pentru desvoltarea multor talente din popor, cari nu dispun de mijloace spre a-și face studiile mai departe.....

Și astfel discuțiunea a urmat cu roade pentru fiecare punct al cestionarului, lăsând urmașilor o probă de înțelegere și de multă unitară a conferențelor profesorale. Când trăești astăzi asemenea momente și când nu vezi roadele unor vederi nouă, precum nici străduințele unei munci comune, îți vine o poftă nebună să invidiezi timpurile trecute....

Iată și tabloul elevilor gimnaziului între anii 1870—1875

Anul 1870—71

Clasa I 19; II 16; III 7; IV 10 = 52 total

Anul 1871—72

Clasa I 29; II 12; III 9; IV 5 = 55 total

Anul 1872—73

Clasa I 36; II 16; III 6; IV 6 = 64 total

Anul 1873—74

Clasa I 37; II 21; III 10; IV 4 = 72 total

Anul 1874—75

Clasa I 38; II 20; III 20; IV 6 = 84 total

Din tabloul alăturat se vede că în al zecilea an de existență a gimnaziului din Focșani, 1874—75, după multe piedici și șovăeli, se arată un semn îmbucurător: numărul elevilor se mărește...*

In al doilea rând, profesorii sunt în număr suficient, toți cu titlu de învățământ și anume :

1. D. Caianu, director, latina și rom. cl. III—IV.
2. N. Codreanu, latina și rom. cl. I—II.
3. P. Mironescu, religiunea și elina.
4. I. Filibiliu, limba franceză.
5. N. Tipeiu, istoria și geografia.
6. D. Toma, științele naturale.
7. D. Dancu, matematica.

In locul lui Filibiliu e numit G. G. Arghiropolu, ca profesor suplinitor în aprilie 1875.

Incercarea de a înființa clasa V-a și de a da astfel îndrumarea spre întocmirea liceului complet, idee adoptată cu entuziasm de profesorii de atunci, n'a prins : au predat un an profesorii gratuit, și anul următor nu numai că n'au înființat clasa VI-a, dar n'au

*) In raportul de fine de an al directorului se arată de 90 elevi în total

continuat nici pe a V-a și nici n'au mai agitat măcar ideea.

In privința materialului didactic, progresele sunt vădite, gimnaziul dispune de un număr de aparate fizicale, mărit simțitor prin cele trimise de către minister; biblioteca școlii s'a înjghebat cu 45 de volume; lipsesc totuși hărțile trebuitoare pentru studiul istoriei și geografiei.

Anul școlar 1875—76.

Gimnaziul a fost frecuentat de 87 de elevi, dintre cari 47 în clasa I, 20 în clasa II, 9 în clasa III, 11 în clasa IV.

Profesorul D. Dancu, de matematici, suplineste dela 1 Sept. și catedra vacanță de lb. franceză; profesorii Tipeiu, Dancu și Codreanu cer definitivatul.

O chestiune pedagogică agită pe profesorii gimnaziului, în urma unei sezisări a Ministerului. Trebuiă anume să se știe ce modificări trebuiau aduse programei studiilor, în urma experiențelor făcute prin aplicarea ei. In urma consfătuirii profesorale în conferința dela 20 Iunie 1876, s'a ajuns la următoarele concluziuni :

a. Din studiul religiunii, istoria vechiului testament nu e potrivită pentru copii și deci ar trebui ștearsă cu totul din programă; să rămână numai noul testament, catechismul, istoria bisericească și morala.

b. Limba română să se separe cu totul de limba latină, pentru că aceasta «împiedică cu totul progresul în studiul limbii române».

c. Științele matematice să se mențină după programă în vigoare, distribuindu-se în clasa I aritmetică rațională, în clasa II algebra, în cl. III geometria rectilinie și plană până la poliedre, în clasa IV solidometria și logaritmii.

d. La istorie: în clasa I să se înceapă cu geografia generală în comparațiune cu geografia veche, în cl. II prescurtare din istoria veche până la căderea imperiului roman apusean, în clasa III dela căderea imperiului roman apusean până la Ștefan cel Mare, în clasa IV istoria patriei până în timpul de față și statistica generală.

e. La științele naturale, cosmografia să se scoată din clasa I și să se treacă la clasa IV, ca parte a fizicii, fiind în totul nepotrivită cu vârsta și capacitatea elevilor de clasa I.

Rezultatul moral, la finele acestui an școlar constată un progres vădit la toate obiectele, afară de limba franceză, a cărei catedră a fost vacanță; afară de cl. I, unde au rămas repetenți aproape jumătate, celelalte clase au dat promovări generale.

Tot ca o notă a progresului școalei este îmbogățirea cu mai multe instrumente*, a muzeului de fizică; o colecție de minerale a fost adăugită prin donația lui A. Poenaru, fost elev al acestui gimnaziu.

Profesorul D. Constantinescu Cu începerea noului an școlar 1876—77, Ministerul numește ca profesor de limba franceză pe *D. Constantinescu*, cu titlu provizoriu; dela 1 Septembrie începează deci suplinirea lui D. Dancu.

Profesorul D. Simion. Printre profesorii ce-au semnat o circulară a dirigintelui cl. I, la 13 Septembrie 1876, găsesc și un nume nou, *D. V. Simion*, pentru matematici, în locul lui D. Dancu.

Pentru anul acesta se pune în aplicare o nouă programă, pentru primele trei clase. Prin aceasta se adaugă studii nouă: astfel geografia e despărțită de

*) Numărul total al aparatelor este de 36.

istorie și pusă ca obiect aparte ; la fel, limba română și limba latină. Deocamdată le predau tot vechii profesori. Iar dela 10 Aprilie, după votarea bugetului, personalul didactic al gimnaziului s'a fixat în chipul următor :

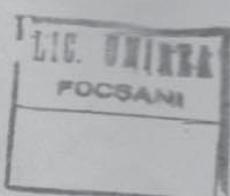
1. Limba latină și română cl. I—II N. C. Codreanu
2. Limba latină și română cl. III—IV D. Caianu
3. Istoria dela cl. I—IV Tipeiu
4. Geografia dela cl. I—IV
5. Matematici dela cl. I—IV V. Simion
6. Religiunea dela cl. I—IV Mironescu
7. Limba elenă cl. III—IV D. Giuvara (supl.)
8. St. fizico-naturale D. Toma
9. Limba franceză dela cl. I—IV Constantinescu
10. Desen și caligrafie dela cl. I—IV S. Mincu
11. Muzica vocală dela cl. I—IV Dimitriu (supl.)
12. Gimnastica și exercițiul militar.

D. Giuvara nu primește suplinirea catedrei de limba elenă, din cauza „modicității salariului“ și e numit *D. Georgescu*, bacalaureat, și pentru limba elenă și pentru geografie ; aceasta și intră în serviciu la 27 Aprilie 1877.

Asupra retribuțiunii profesorilor, găsim următorul tablou, din 27 Mai 1877 :

	ANUAL	LUNAR
	Lei	Lei
1. D. F. Caianu	2244.—	187.—
2. N. C. Codreanu	2244.—	187.—
3. N. Tipeiu	1785.—	148.75
4. Dim. Simion	2244.—	187.—
5. Dim. Toma	2244.—	177.—
6. Dim. Georgescu	2280.—	190.—
7. Dim. Constantinescu	1530.—	127.50

lar în bugetul pe anul 1877, pus în aplicare la 1 Martie al aceluiaș an, sunt prevăzute următoarele sume :

	Lei
1. Prof. de limba română și latină cl. I—II	2640.—
2. „ „ limbă română și latină cl. III—IV	2640.—
3. „ „ istorie, cl. I—IV	2100.—
4. „ „ geografie, cl. I—IV (diurnă)	1200.—
5. „ „ limba elină, cl. III—IV (dinrnă)	1080.—
6. „ „ religiune	1200.—
7. „ „ istorie naturală și fizică, cl. I—IV	2640.—
8. „ „ de limba franceză	1800.—
9. „ „ desen și caligrafie	1332.—
10. Maestru de muzică vocală (diurnă)	720.—
11. Prof. de gimnastică și instr. militară (diurnă)	600.—
12. Director onorific	
13. Servitor	360.—
14. Spese de cancelarie	100.—
	<hr/>
	21.052.—

In cursul acestui an școlar (1876—77), gimnaziul a fost frecventat de 100 elevi, dintre cari 50 în cl. I, 27 într'a II-a, 15 într'a III-a și 8 într'a IV-a. Dintre aceștia 8 au fost dați afară din școală, 11 au părăsit singuri școala. Progresul studiilor a fost mulțumitor; la geografie și greacă însă, nu s'a putut predă toată materia.

In privința materială — raportează directorul — gimnaziul se află într'un local foarte nepotrivit. Adevarat că în tot orașul nu se află un local corespunzător și această piedică nu se va putea înlătură decât construindu-se un local potrivit cerințelor instrucțiunii. Erau totuși speranțe să se ajungă la înfăptuirea acestui gând, deoarece consiliul județean prevăzuse în bugetul aceluia sumă de 28.000 lei în acest scop.

In anul acesta începuse războiul. Profesorii au rămas toți la postul lor, fiind scuțiți prin lege. Prin Maiu, treceau prin țară Impăratul rusesc; toți i-au eşit înainte la Mărășești. Slujbe religioase, tedeumuri, pentru izbânda rusească, pentru Domnul nostru; liste de subscripții de obiecte pentru armata română; redu-

ceri 5 la sută din salar... la toate au luat parte și profesorii gimnaziului nostru.

Anul școlar 1877—78.

Intâi grija catedrelor. Erau vacante : Geografia și greaca. Tipeiu*) suplineste pe cea dintâi, d-l Mironescu pe a doua. D. Simion își ia concediu de boală și e suplinit de D. Toma.

Situația elevilor școlii e următoare : în total 102 elevi, împărțiți în chipul următor ; 49 în cl. I, 18 într'a II-a, 20 într'a III-a și 9 într'a IV-a ; 6 elevi părăsiră școala în timpul anului.

S'a observat, din punctul de vedere al studiului, că elevii au fost mai slabii la matematică. Aceasta a provenit numai din schimbarea profesorilor, prin varietatea metodei de propunere. Intr'adevăr îmbolnăvindu-se titularul catedrei, D. Simion, până în Aprilie a fost suplinit de D. Toma ; apoi de G. Lascăr, student la facultatea de științe. „Această schimbare de profesori — spune directorul școlii — n'a putut să n'aibă influență și asupra progresului elevilor“.

In cursul acestui an a fost și o mare sărbătoare a neamului, cinstită după cuviință și în orașul nostru. La 29 Noemvrie 1877, o înștiințare comunică următoarele : „Plevna s'a luat și trupele inimice cu Gazi Osman s'au predat bravelor armate aliate. Acest fapt

*) Acesta primește o gradătie de 19 lei 70 bani lunar.

Nicolae Tipeiu ocupă catedra de istorie la 9 Aprilie 1877, a ocupat la intrarea în învățământ catedra dela cl. I-II primară la școala de băieți din Slatina la 29 Aprilie 1858. Alte informații asupra sa: Cu decretul 2549 anul 1859 Sept. 21, numit institutor la cl. III-a dela școala de băieți din Slatina. La anul 1866 a fost numit director și profesor la gimnaziul din Focșani. — Dela 16 August 1857 a funcționat până la 29 Aprilie 1858 ca profesor la institutul privat de băieți al lui Pavel Eliade din Ploiești.

D. V. Simion ocupă catedra de matematici la 30 Aprilie 1874. A ocupat catedra de științe naturale la gimnaziul din Bolgrad ; la 23 Octombrie 1868 suplinitoar, iar la 11 Oct. 1871 întărit provizor.

de arme, din cele mai strălucite, este menit a însemnă o nouă eră în viața noastră politică. Toți Români, voioși și mândri de bravura armelor, îl vor sărbători". Și într'adevăr, în fruntea acestei manifestări de afirmare a puterii Românilor, erau profesorii gimnaziului cu școlarii lor.

Anul școlar 1878—79

Se începe acest nou an școlar prin reintegrarea profesorului D. Simion la catedra sa de matematici și prin dese rapoarte ale directorului, cerând permutarea acelui profesor de oarece ar fi dat semne de alienație mintală. O regretabilă altercație între profesorul Tipeiu care de altfel apare din toate împrejurările ca un om nervos, certăreț și sucit — și directorul Caian, care dimpotrivă apare ca un om așezat, cu grije de școală și de disciplină. Profesorii Tipeiu și Mironescu continuă pe lângă catedrele lor și suplinirile geografiei și limbei eline. Pe 1 Ianuarie, e numit și profesorul de muzică, *St. Vasilian*. La 15 Ianuar, Ministerul permă în interesul învățământului, pe D. Simion la gimnaziul din Fălticeni și aduce în locul lui pe profesorul de acolo, D-l *G. I. Pamfil*, actualmente pensionar și Profesorul care a jucat un rol frumos în istoria acestui G. Pamfil liceu, atât ca profesor cât și ca director. Pe ziua de 1 Martie vine numirea lui *S. Chiru* dela Bacău, în locul lui N. C. Codreanu, numit director la gimnaziul de acolo; dar aceasta se revoacă imediat și Codreanu răniște la postul său.

Elevii din anul acesta au fost peste tot 124, dintre cari la finele anului au rămas numai 107, împărțiti astfel: 55 în clasa I, 23 în clasa II, 17 în clasa III și 12 în clasa IV.

Din punctul de vedere al studiilor, s'a observat dreapta multă materie la matematici, îngrămadită la cl. III,

asa că profesorul n'a putut-o termină; în raportul său către Minister, directorul școlii crede necesar să se reducă din materie și să se lase numai algebra și o parte din geometrie.

Avându-se în vedere că studiul științelor naturale nu se poate face cu profit pentru elevi de cât arătându-le obiectele și faptele despre care li se vorbește; s'a luat dispozițiunea de a se procură la 3 Martie 1878, colecțiuni de istorie naturală și aparate de fizică și chimie până la această dată. Din cele sosite, sunt o colecție de minerale, roce și fosile aşezate în ordinea următoare: 200 minerale, 200 fosile caracteristice ale tărâmurilor, 100 roce sedimentare de diferite tărâmuri, 100 roce eruptive. Iar în anul următor la 5 Dec. s'a îmbogățit cabinetul de fizică al gimnaziului cu următoarele obiecte: o mașină pneumatică cu accesoriiile ei, emisfere de Magdeburg, cilindru de sticlă, tub pentru căderea corpurilor, o cutie cu patru verigi magnetice, un pendul electric cu picior, trei elemente Bunsen cu toate ale lor.

La 19 Dec. același an s'au primit două zeci de tablouri morale cu suluri de lemn și cu numiri românești cuprinzând: mamiferile, pasările, peștii, batraciinele, reptilele, insectele, zoofitele și toată clasificațiunea planetelor. Acestea pentru studiul Zoologiei și Botanicei.

La 18 Dec. 1878 s'au expediat gimnaziului șase modele de ipsos, reprezentând felurile fosile pentru studiul geologiei.

Anul școlar 1879—80 cu 139 elevi și 5 clase.

Încă din primăvara anului 1879, Ministerul s'a gândit la prelungirea gimnaziului și a prevăzut în buget suma de 3200 lei pentru plata profesorilor de clasa V-a de la 1 Septembrie. Aceștia erau în număr de patru și anume:

1. *G. Caliman*, absolvent al facultăței de litere.
2. *G. Lascăr*, student al fac. de științe din București, pentru matematici și fizice.
3. *Caian*, prof. de latinește dela cursul superior, pentru limba latină și elină.
4. *D. Constantinescu*, profesor de limba franceză dela cursul inferior, pentru limbile moderne, franceza, germana și latina.

In acelaș timp, separându-se complet catedrele de limba română și latină dela cursul inferior, Caian rămâne la catedra de latină cl. I. II. III, iar Codreanu la catedra de română clasa I—IV-a; se adaugă tot atunci, la gimnaziu, studiul higienei și se numește deocamdată, ca profesor suplinitor, *Dr. Păltineanu*, numit apoi provizoriu, la 16 Sept. 1880.

In clasa V-a intervine imediat o schimbare, limba elină va fi făcută dela 1 Octombrie chiar de către D-l. Mironescu, profesorul de elinește dela cursul inferior, remunerațiunea de 100 lei pe lună, ce se vor luă dela profesorul de latinește însărcinat de mai înainte cu ambele aceste cursuri, iar — ca completare a materiilor — profesorii Mincu și Vasilian sunt invitați să predeă la clasa V-a desemnul și muzica pentru care îndatoriri vor primi câte o mică diurnă din fondurile județene.

In ziua de 4 Martie 1880 s'a întrunit consiliul profesoral spre a se consultă asupra patronului și numelui ce trebuiă dat liceului. Iată încheerea:

„Având în vedere că acest liceu dela înființarea sa nu și-a adoptat nici un patron anume, pe a cărei zi să o celebreze ca sărbătoare scolastică, nici nu și-a luat o numire, după uzul adoptat de toate celealte licee;

„Având în vedere că în luna aceasta va începe clădirea localului în a cărui temelie se va pune un document, în care se va însemnă și numirea liceului;

„Considerând că la înființarea acestui liceu în 1866 se ventilase ideea de a se pune sub patronajul Măriei Sale Alexandru Ioan I. Domnul sub care s'a făcut *Unirea* țărilor surori;

„Având în vedere că orașul Focșani e punctul unde se atinge hotarul celor două țări surori;

„Consiliul este de opiniune, că atât pentru amintirea mărețului fapt al *Unirii*, cât și a marelui Domn sub care s'a făcut *Unirea* țărilor, Liceul acesta să poар-
numele *Unirea* și să se serbeze ziua de 24 Ianuarie ca sărbătoare specială scolastică“.

Ca urmare a acestei dorințe a corpului profesoral, prin decretul domnesc din 15 Aprilie 1880, s'a hotărît să se dea școalei noastre numele de „Gimnaziul Unirea“, în amintirea mărețului fapt care a făcut din două principate un singur stat.

La 2 Iulie 1880, se comunică faptul că nu s'a aprobat de Cameră bugetul pentru clasa V-a, astă că profesorii rămân desărcinați pe ziua de 1 August; cestiunea aceasta — adaugă ministerul — va fi supusă Camerei în sesiunea viitoare spre a decide atunci de urmează sau nu a se înființa din nou cursul superior la acel gimnaziu.

Intre hârtiile referitoare la acest an școlar, am găsit și o circulară ministerială de mult interes în privința pedepselor elevilor. E just că una din caracteristicele primilor dascăli ai acestui liceu e grija ce o arătau pentru regulata frecventare a elevilor și pentru buna lor disciplină. Arhivele acestor ani, plini de parfumul trecutului și al atâtorei sforțări lăudabile, sunt păstrătoare a amintirii conferențelor provocate de di-

rectori sau diriginți, în privința absențelor școlarilor sau a purtărilor. Se vede însă că, în pornirea lor de a reface un suflet în care nu se repercutau mulți ani de cultură tradițională, ei puneau uneori prea mult zel și, deși vor fi fost adesea drepti în măsurile lor, păreau totuși că exagerează pedepsele. Iată într'adevăr ce comunică Ministerul în privința aceasta (la 23 Noemvrie 1879) :

„O chestiune asupra căreia ţin a vă atrage atențunea este cestiunea aplicării pedepselor la elevii, abătuți dela lege și regulament. Nimic nu poate strică mai mult moralul tinerii generațiuni ce frecuentă școalile decât nedreptatea pedepselor. Veți pune dar în vederea D-lor profesori a fi cu cea mai mare atențune în această privință spre a nu aplică decât pedepse reglementare, bine și cu strictețe cumpănite, spre a nu provocă scandale și spre a-și mențineă prestigiul față de elevi“.

N'ar trebui oare și astăzi, uneori, să nu ducem prea departe zelul nostru de disciplină și să nu exagerăm aresturile și eliminările? . . .

In raportul său asupra stării morale și materiale a gimnaziului în cursul anului 1880—1881, directorul comunică următoarele : Au fost în total 146 elevi și anume : 78 în cl. I, în cl. II-a 35, într'a III-a 19, într'a IV 14. Dintre aceștia au frecventat până la finele anului 126 și anume : 66 în cl. I, 33 într'a II-a, 15 într'a III-a, 12 într'a IV-a. In clasa I din 66, numai 41 s'au prezintat regulat la examen, iar ceilalți au absentat ; s'au promovat apoi 27, iar 14 au rămas repetenți ; din cl. II-a, 27 se promovează, 6 rămân repetenți ; din celelalte clase se promovează aproape în întregime.

Disciplina școlară a fost menținută cu rigoare ; în genere s'a văzut progres la toate clasele.

1870

1960-11.000 vol.

49

Biblioteca gimnaziului s'a îmbogățit cu deosebire, anul acesta. 1880

Încă din 1876, Șt. Sihleanu luase inițiativa înființării unei biblioteci pe lângă gimnaziul din Focșani. Cu concursul familiei Sihleanu, Tufelcică și a profesorilor, s'a dat concerte, s'a făcut o loterie și s'a strâns o sumă de 4703 lei precum și un însemnat număr de cărți, pentru înjghebarea bibliotecii.

Pentru îngrijirea și îmbogățirea acestei biblioteci, se și alege un comitet (alcătuit din profesorii N. Tițepeiu, G. I. Pamfil, Șt. Mincu și cărora se adaugă și Șt. Șt. Sihleanu).

Ministrul a și mulțumit familiilor Sihleanu și Tufelcică pentru silințele ce le-au depus întru formarea bibliotecii și a cerut întocmirea unor statute, după care să se organizeze înființarea acesteia. Pe lângă aceasta, pentru eternizarea numelui lui Șt. Sihleanu, promotorul ideei pentru înființarea bibliotecii, a hotărît să se facă o placă de marmoră cu numele acestuia.

Pentru studiul științelor naturale, liceul posedă în acest an școlar, o colecțiune completă de minerale, o colecțiune de forme cristaline, 25 tabele murale și 38 aparate fizice.

Lipsurile din anii trecuți, referitoare la geografie și desen, s'a acoperit anul acesta: 7 hărți mari, 2 globuri mari și 2 mici.

Localul gimnaziului e în cea mai proastă stare — acesta era în niște case ale D-lui Pastia. Dar la 24 Aprilie 1880, cu cheltuiala județului, se începuse clădirea localului propriu, printr'o solemnitate deosebită. Erau speranțe ca până la 1 Septembrie 1881 să fie gata și gimnaziul să se instaleze acolo.

Anul școlar 1881—82.

Dela 15 Septembrie 1881, profesorul D. Constantinescu e transferat la liceul din Bârlad și, la cererea ministerului, directorul recomandă ca suplinitor al catedrei de franceză pe profesorul de matematici, G. Pamfil, ceea ce se încuviințează la 16 Octombrie 1881. În Aprilie 1882, se numește la această catedră, profesorul *Filibiliu*, pentru a doua oară în Focșani; acesta însă nu se prezintă. Pentru anul următor, la 15 Octombrie 1882, va fi numit *N. Cantuniari*, absolvent al fac. de litere din București, dar nici acesta nu se prezintă, așa că profesorul Pamfil va continua și suplinirea catedrei de franceză.

În cursul acestui an școlar, gimnaziul a fost frecventat de 153 elevi, dintre cari 92 în cl. I, 26 în cl. II-a, 24 în cl. III-a și 11 în cl. IV-a.

Pentru cărți, s'a făcut o comandă în streinătate și mai rămăsese să se cumpere altele în sumă de 3000 lei. Pentru cabinetul de fizică se simția nevoie de o mașină electrică cu accesoriile sale.

O frumoasă măsură luaseră profesorii, la începutul acestui an școlar, din propria lor inițiativă, pentru controlul sărghinței elevilor. Se întuniau la finele fiecărui luni în conferințe și-si comunicau, după cataloage, notele fiecărui elev la toate obiectele, ca astfel să se constate gradul de propășire al fiecaruia, treptat, treptat, până la desăvârșirea studiilor; grija lor se îndreptă în deosebi asupra celor slabî și cari dedea speranțe de îndreptare. O astfel de procedare e de un folos netăgăduit pentru școală; și dacă ea s'a născut în mintea înaintașilor noștri, aceasta trebuie să le încijkeze de o și mai mare aureolă amintirea. Cu câtă greutate se înfăptuesc astăzi asemenea consfătuiri lunare ale profesorilor, pentru controlul disciplinii și sărghinței elevilor. . . .

Ar fi interesant să se știe cam după ce manuale se predau lecțiunile în vremea această. Iată lista de cărți didactice din acest an școlar:

- Religiunea, *Istoria vechiului și noului testament* de C. Antonescu, *Dogmele* de Călinescu, *Morală* de Benescu.
- Română, *Gramatica* de Șt. Neagoe; *Lectură* de Stoicescu.
- Latina, *Gramatica* de Tacit; *Sintaxa* de Badilescu și Theil.
- Franceza, *Gramatica* de Wagner; *Gramatica* de Chaptal.
- Elina, *Gramatica* de Caragiani.
- Matematica, *Aritmetică* de Mirescu; *Geometria* de Melic; *Algebra* de Culiano.
- Istoria, *Istoria* de M. Mihăescu; și de I. Mărășcu.
- Geografie, *Geografie* de Enescu; de I. Mărășcu; de N. Mihăilescu.
- Naturale, *Introducere* în Științele naturale de G. Nedejde; de S. Mihailescu.

Erau unii profesori cari își dictau cursurile, fără să voească a se folosi de manuale didactice.

Unii — adaugă o circulară a ministerului — fără să țină socoteală de vârstă copiilor și de forțele lor intelectuale, merg și mai departe, obligând pe copii să ia note de explicațiunile ce fac, până și în primele clase.

Răul și slăbirea ce rezultă pentru învățământ din această procedare sunt imense.

Copilul care e obligat să scrie în clasă textul și apoi să-l recopieze acasă, pierde un timp considerabil, aşa că nu-i mai rămâne pentru studii și celealte datorii școlare, cum versiuni, probleme, compozиции, decât foarte puțin sau aproape de loc. Adăugați la acestea copieri greșite, nonsensuri isbitoare și câte altele și veți avea tabloul fidel al aplicării acestui sistem.

Deși după cum vedem, din primele timpuri, s'a ridicat în potriva acestui fel de procedare, totuși obiceiul de a dictă lecțiunile a dăinuit multă vreme până ce principiile sănătoase ale pedagogiei au trebuit să doboare și aceste apucături dăunătoare bunei educații.

Condamnând un procedeu, autoritatea școlară nu uită să precizeze în fiecare moment rolul frumos al profesorului :

Datoriile profesorului nu se limitează numai la facerea cursurilor; un profesor cu conștiința datoriei trebuie să se preocupe de rezultate, și rezultatele mulțumitoare nu se pot dobândi, până când profesorul nu se va identifica cu interesele școlii dându-le locul de căpătenie în ocupațiunile sale zilnice. A-și face cineva cursul chiar cu distincțiune, fără a se îngrijî de mersul general al studiilor în școală la care funcționează, nu este a-și face complect datoria. Profesorul trebuie să se intereseze de totul: conduită elevilor, formarea moralului lor, inspirarea de sentimente mari și frumoase, îndrumarea copilului prin exemple și fapte la împlinirea cu conștiință a datoriilor, sunt atâtea sarcini capitale ale profesorului, peste cari nu-i este permis să treacă în nici o împrejurare.

Pentru întâiași dată găsim pe profesorii gimnaziului din Focșani, în fruntea unui institut particular: Institutul poartă numele „N. Tipeiu“ și are ca director pe D-l G. I. Pamfil.

Iarăși pentru prima oară găsesc vorbindu-se de o societate cu scop intelectual și alcătuită din absolvenți ai gimnaziului, „Lumina“. Cățivă din elevii gimnaziului au frecuentat și ei această societate, ba chiar găsim o frumoasă justificare a acțiunii lor:

Văzând frumosul și lăudabilul scop, întreprins de junimea locală sub titlul de societatea „Lumina“, subsemnații n-au putut sta mult la îndoială și am crezut de cuviință a ne înscri în sănul acestei societăți al cărui scop este instrucțiunea morală și intelectuală, plus *unirea*, de care mai ales necesitatea reclamă în orice stat unirea între tineri. Siguri suntem, D-le Director că și Dv. care ati împărtășit și susțineți chiar atari principiū nu le veți desaproba, ci din contră le veți aplauda și și încuraja totdeodată.

Nu credem, D-le Director, că prin primul pas întreprins de Junimea Română noi vom face o abatere dela regulamentul școlar participând la acest scop, însă datoria ne incumbă de a ne conforma și conduce după superiorii noștri, aşa că Dv. fiindu-ne superiori, venim prin adresa de față alăturându-vă

totdeodată statutele și regulamentele după care ne conducem; rugându-vă că după ce le veți aprecia să decideți aprobarea sau desaprobaarea înscrierii noastre în sănul acestei societăți.

Profesorii n'au vrut să audă de explicările lor, și conducându-se de litera strictă a regulalementului, care nu îngăduia elevilor nici un fel de societate, au pedepsit pe prea zeloșii tineri ce s'au avântat în preocupări intelectuale... Timpurile de atunci și necesitatea unei îndrumări didactice în primul rând — numai acestea pot îndreptați atitudinea profesorilor.

Cu începerea anului școlar 1881—83, găsim o notă de prosperitate a gimnaziului: Corpurile legiuitoare au votat un credit suplimentar pentru egalizarea retribuțiunilor profesorilor de aici cu ale celor din București. Iată de altfel statul personalului:

Profesor de limba română cl I—IV și latina cl. IV-a	4200
" " latină cl. I—III	4200
" " istorie cl. I—IV	4200
" " geografie cl. I—IV	3600
" " matemateci cl. I—IV	4200
" " religiune	2400
" " lb. elenă cl. III—IV	2400
" " științe naturale și fizice cl. I—IV	4200
" " lb. franceză	2540
" " desemn și caligr.	2400
Maestru de muzică vocală (diurnă)	840
" " gimnastică (idem)	840
Instructor militar (idem)	240
Directorul (idem)	600
Secretarii (idem) de la 1 Sept.	490
Servitor	480
Total	37.930

Primul secretar al liceului, pus în buget pe ziua de 1 Sept. 1882, e profesorul de muzică, *Ștefan Vasilian*; iar în al doilea semestru e numit și profesorul de geografie, *M. M. Ionescu*, suplinitor (9 Ianuarie 1883).

Numărul elevilor se înmulțește în mod considerabil. Din totalul de 181 de elevi, clasa întâi e enorm de populată cu 105 elevi. Celelalte clase au : 15 într'a II-a, 19 într'a III-a, 22 într'a IV-a. Până la finele anului s-au mai retras din suma totală vreo patru zeci aproape.

Profesorii gimnaziului mai aveau ocupațiunea de a asistă la finele anului la examenele institutelor particulare din oraș [în special cel de fete al D-nei M. Masson, școalele armene, școalele israelite etc.] și să refere asupra rezultatului moral și al stării igienice. Directorul întruniă referatele și pe baza lor comunică ministerului.

Profesorii Enescu, Bondrianu și Cilibidache fac iarăși unele schimbări de profesori : pe 1 Ianuarie 1889, N. Codreanu e transferat la liceul din Iași și până la ocuparea catedrei, e însărcinat ca suplinitor *A. G. Enescu*, absolvent al facultății de litere din Iași. Tot pentru aceea dată se numește tot ca suplinitor, pentru catedra de franceză, *B. Atanasiu-Bondrianu*, la 15 Februarie același an, în interesul învățământului; *N. Celibidache*, care și făcuse studiile în Grecia, a fost numit profesor suplinitor pentru limba elină, pe care o supliniă D-l P. Mironescu.

La începutul acestui an școlastic s-au imatriculat 170 de școlari, între cari 99 în clasa I, 37 într'a II-a, 26 într'a III-a și 8 într'a IV-a. Dintre ei au ajuns până la finele anului 139.

Personalul didactic numără în total șapte profesori titulari și patru suplinitori.

Biblioteca cuprinde în acest an, 1773 de volume; mai e un fond disponibil pentru ea de 1500 lei.

Inființarea clasei a V-a (pentru a treia oară)

Pentru anul școlar 1884—85 s-au prevăzut în buget fondurile necesare pentru înființarea clasei a V-a

spre a ajunge treptat la transformarea gimnaziului în liceu, și au fost însărcinați pentru facerea cursurilor la această clasă ca suplinitori, *I. Niculescu* absolvent al

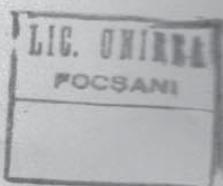
Profesorii : facultăței de litere din București, pentru limbile latină, română și germană, *Ilie Baican*, revizor școlar de Ilfov, pentru istorie și franceză și d-l *Savel Rahtivan*

V. Mândreanu absolvent al facultăței de litere din Iași, pentru științele matematice și fizico-chimice. Indată însă, în locul lui *I. Niculescu*, care n'a putut primi, a fost numit *V. Mândreanu*, spre sfârșitul lui Decembrie 1884; *N. Pană*, profesor la liceul din Bârlad, e permuat pe ziua de 1 Ianuarie 1885, la catedra de română (clasa I—IV) și latina (clasa IV), la liceul nostru, în locul lui *Al. G. Enescu*, care trece la Bârlad; se vede însă că această schimbare a fost revocată, de oarece îl găsim pe profesorul dinainte continuând a semnă toate hârtiile referitoare la anii următori. În Februarie 1885, profesorul *Mândreanu* cere să i se încredințeze și suplinirea

Maestrul A. Copcescu catedrei de gimnastică. La 15 Martie însă, e numit maestru de gimnastică D-l Alexandru Copcescu.

Numărul școlarilor imatriculați pe anul acesta a fost de 191 și anume: 98 în clasa I, 46 în clasa II, 17 în clasa III, 18 în clasa IV și 12 în clasa V. Dintre aceștia, 30 au părăsit școala în timpul anului, astfel că rămân 161 de elevi cari au frecventat lecțiunile până la finele anului.

Rezultatul examenului a fost dezastros, nu s'au promovat decât 33; 36 au fost corigenți, iar 92 repetenți. Cauza acestui rezultat — spune directorul Caian — a fost că programa studiilor a fost prea încărcată în raport cu vîrstă elevilor, cu desvoltarea lor fizică și intelectuală; iar orele de lecție ale diferitelor obiecte de studii au fost astfel reduse în cât profesorii abia reu-

șesc a parurge materiile fără ca să rămână timp de repetire. Afară de aceasta, a contribuit și împrejurarea că s'a dat un ordin ministerial, prin care se ridică nota de promoțiune dela 4 la 6; ordinul s'a primit de-abia după două-trei luni de la începerea cursurilor, aşa că îndemnul ce trebuiă să-l inspire școlarilor, a început a-și arăta efectele de-abia în semestrul al doilea, astfel că notele slabe ale primului semestru au scăzut foarte mult notele anului întreg.

Disciplina școlarilor a fost în general bună; au fost numai absențe nemotivate și câteva abateri copilărești.

Numărul total al profesorilor a fost de 16 : 7 titulari și 9 suplinitori, între cari se înțeleg și maestrul de gimnastică și de instrucție militară :

1. D. F. Caian	9. P. Mironescu
2. N. Tipeiu	10. Șt. Mincu
3. D. Toma	11. V. Mândreanu
4. G. I. Pamfil	12. S. Rahtivan
5. A. G. Enescu	13. E. Baican
6. M. M. Ionescu	14. St. Vasilian
7. B. Ath. Bondrianu	15. Al. Copcescu
8. N. Celebidache	16. I. Georgiu

Profesorii frecuentau regulat cursurile, cu rare excepții. E edificativ în sensul acesta următorul caz—un obiceiu ce de altfel se perindă și astăzi la profesorii viticultori: „D-l M. M. Ionescu profesor suplinitor la geografie, în curs de cinci zile consecutive nu s'a prezintat la post, nici n'a comunicat cauza absenței sale. Pe cât am aflat pe cale particulară, se zice că D-sa se află la vie“ (raport al directorului din 5 Aprilie 1885,

Starea materială a liceului e satisfăcătoare din punctul de vedere al localului, numai parte din mobilier trebuiă înlocuit.

Anul școlar 1885—1886.

Profesorul Simion Crainic. Pe 1 Septembrie, profesorul Mândreanu e strămutat la București și în locul său, pentru latină, română și germană la cursul superior e numit, tot ca suplinitor, D-l *Simion Crainic*, absolvent al Școalei Normale superioare din Iași, fost director al acestui liceu acum câțiva ani.

Profesorul Mihai Tipeiu Tot în Septembrie, N. Celibidache e înlocuit la obiectul său de limba greacă, prin *Mihai Tipeiu*, absolvent al Școalei Normale superioare din Iași, secția literară. Și câteva zile mai apoi, vine autorizațiunea de a se înființă și clasa VI-a, tot cu personalul care funcțină la clasa V-a „fără a se da vreun spor la onorar“. Pentru predarea filozofiei la cl. VI-a, a fost însărcinat, în mod gratuit, tot *Mihai Tipeiu*.

Profesorul Suluțiu. La 5 Noemvrie, B. Atanasiu-Bondrianu, profesor de franceză la cursul inferior, este înlocuit cu *Aureliu Sterea-Suluțiu*.

In anul școlar 1885—86 au fost 188 elevi, la 6 clase; în cursul superior erau: 7 școlari în cl. V-a și 8 într'a VI-a. Repetenți rămâneau cu duiumul în vremea aceea; găsim 77 în anul acesta (alți 23 se retrăseseră în cursul anului).

E demn de remarcat că în acest an s'a înscris în cl. V-a a liceului nostru, venind cu 4 clase de seminar, și elevul *Mehedinți Simion*, devenit astăzi distinsul profesor universitar și unul dintre cele mai luminate minți ale vieții noastre intelectuale și politice.

Biblioteca cuprinde 1400 opere în 1910 volume, plus un fond bănesc de 2000 lei.

Pentru 1 Septembrie 1886, când odată cu noul an școlar, se înființă și cl. VII-a, lista profesorilor și remunerațiilor s'a stabilit în chipul următor :

1. D-l S. Crainic, pentru latină și germană, clasa V—VII, cu 360 lei lunar ;
2. M. Tipeiu, pentru limba elină, cl. III—VIII, cu 360 lei lunar ;
3. Ilie Baican, pentru română și franceză, clasa V—VII, cu 360 lei lunar ;
4. S. Rahtivan, pentru matematici, științele fizico-naturale, clasa V—VII și higiena, clasa VII, cu 360 lei lunar ;

Apoi Mincu, Vasilian, Copcescu și Georgiu, pentru dexterități, la toate clasele, pe lângă știuții profesori de curs inferior.

La 4 Octombrie, A. Suluțiu, se însărcinează și cu suplinirea catedrei de franceză, la cursul superior (cu 180 lei lunar), F. Caian cu suplinirea catedrei de română la același curs cu aceeași remunerațiune, iar pentru istorie și filozofie e numit *G. I. Pitiș*. Acesta însă întârziă să se prezinte la post și atunci N. Tipeiu suplineste istoria și S. Crainic filozofia. Fiindcă M. Tipeiu lipsiță dela școală de o lună de zile, fără să fi comunicat motivul, ministerul însărcinează tot pe profesorul Pitiș și cu suplinirea catedrei de limba și literatura elină.

Spre sfârșitul lui Octombrie se mai face o schimbare între profesori : D-l S. Rahtivan ia matematica la cursul superior și științele fizico-chimice la toate clasele, iar D. Toma, științele naturale la toate clasele. Profesorul G. Coman, suplinitor de istorie și filozofie la cursul superior, D-l *G. Coman*, doctor în filozofie dela Universitatea din Praga ; tot acestuia i se dă și suplinirea limbii elene, de oarece Pitiș demisionase.

Iată și situațiunea școlii în acest an școlar (1886—87). Numărul elevilor e în total de 219, dintre cari numai în cl. I erau 116 (ce fel de lecțiuni se vor fi putut face cu atâția elevi!); în cl. VII-a, înființată anul acesta, erau 5 elevi. Rezultatul n'a prea fost satisfăcător, la finele anului: retrași 37, repetenți 101, corigenți 39, promovați 42. Cum să se explice asemenea rezultate? Nivelul intelectual scăzut al elevilor? Prea mare severitate a profesorilor? Insuficiența de pregătire? Nestabilitatea profesorilor? E o chestiune ce rămâne de explicat....

La clasa V și VI, nu s'a promovat direct nici un elev, rămânând o parte repetenți și toți ceilalți corigenți la matematici (erau în total 14 școlari într'a V-a și 6 într'a VI-a). „Cauza — crede directorul — nu poate fi decât într'o severitate exagerată din partea profesorului respectiv și o procedare puțin metodică, încrucișând și în cursul anului, de regulă se făceau explicațiunile lecțiuni întregi mai multe zile și examinarea se făcea din materie aglomerată, ceeace după opinia mea nu prea e potrivit cu firea unor copii“.

In anul acesta găsim și sorgintea *claselor de ansamblu* pentru cultivarea cântului coral, prin studierea și aplicarea regulilor artei de execuție.

In cursul anului școlar 1887—1888, nici o schimbare de profesori. Numărul școlarilor 194; în cursul superior: 12 în cl. V-a, 5 într'a VI-a, 4 într'a VII-a. Anul acesta situațiunea promovării se îmbunătățește: trec clasa 125 de elevi și rămân repetenți 57 (cf. anul precedent: promovați 42, repetenți 101).

In urma ștrașnicelor măsuri ale profesorilor, ajunge a se vorbi de „conduita foarte bună“ a elevilor.

Tot în anul acesta s'au prevăzut în bugetul județului 1000 de lei pentru înființarea laboratorului chimie, pentru care s'au și făcut comenzi în Germania.

Intr'o conferință la finele anului, profesorii și-au manifestat și părerea pentru unele modificări ale programei de studiu.

Anul școlar 1888—1889.

Directorul Caian plecând să ia parte la Consiliul general al Instrucțiunii, recomandă ca suplinitor, pe lângă alți colegi, pe D-l *N. N. Săveanu*, student al Facultății de litere din București, de limba română pentru cursul superior. Iar dela 5 Septembrie înainte, D-l Pamfil, Caian încețează de a fi director și e numit director. D-l *G. I. Pamfil*. Secretarul e înlocuit și el prin D-l Petre Mironescu, profesor, la 15 Septembrie. Alte schimbări în personalul didactic, sunt următoarele :

Profesorul M. Tipeiu, e numit profesor suplinitor de limba elină ;
V. Cireș. b) *V. Cireș*, absolvent al școalei normale superioare din Iași, a fost numit profesor de limba română și franceză, la cursul superior.

Profesorul Aug. Frățilă. La 3 Octombrie, se numește ca suplinitor de română la cl. I—IV și latina cl. IV, *Aug. Frățilă*, doctor în filozofie, în locul lui A. G. Enescu*).

La 1 Octombrie, G. Coman rămâne liber de însărcinarea de suplinitor și la catedra sa e transferat M. Tipeiu, care suplănește și catedra sa de până acum, de grecește.

Profesorul C. I. Lupu La 4 Noemvrie, se numește, pe baza con-

cursului, mult regretatul *C. I. Lupu*, ca profesor cu titlu provizoriu, la catedra de filozofie, fiind

*) Acesta a funcționat ca profesor de română cl. I—IV și de latină cl. IV, dela 1 Ianuarie 1884 până la 5 Octombrie 1888.

însărcinat și cu suplinirea catedrei de istorie; astfel că M. Tipeiu rămâne numai ca suplinitor la grecește.

In cursul anului 1889 s'au adăus următorii profesori :

N. Pană, română; *I. Coleșiu*, latină; *E. Constantinescu*, matematici.

Dela Ianuarie 1890 înainte.

Erau încă profesori, cari ocupau câte două catedre. Astfel *M. M. Ionescu*, pe lângă geografie, supliniă și limba franceză la cursul inferior; *V. Cireș*, pe lângă limba română, supliniă și franceza la cursul superior; *I. Coleș*, pe lângă limba latină la cursul superior, supliniă și limba germană.

Profesorul La 15 Februarie 1890, se numește pentru I. Pipos. această ultimă catedră, *I. Pipos*.

Numărul elevilor la începutul anului școlar 1889—90 era de 289, dintre cari s'au retras în cursul anului 26. Numai în cl. I erau 113 (după ce pedagogie îi vor fi învățat oare profesorii?); dintre ei se promovau numai 25. E admisibil oare să fi fost numai atâță școlari buni din 113? D-l Pamfil, care era director pe vremea aceea, ne-ar putea spune. . .

Profesorii au fost în număr de 17, dintre cari 11 titulari.

S'au ținut 18 conferințe profesorale, pentru disciplină și pentru chestiuni referitoare la învățământ.

Școala secundară de fete. Din anul acesta se vorbește și de o școală secundară de fete, înființată tot prin inițiativa profesorilor liceului (N. Tipeiu, M. Tipeiu, P. Mironescu, M. M. Ionescu, D. Tomă, G. I. Pamfil, Șt. Mincu, V. Cireș, I. Coles). Personalul didactic a fost format de către acești profesori, adău-

gându-se și D-rele: El. Goleșteanu (științe naturale), Cl. Stoenescu (româna și muzica), El. Isăcescu (geografie și lucrul), M. Zamfirescu (limba franceză). D-l N. Tipeiu a fost numit director de studii, D-ra El. Goleșteanu, directoare și D. Toma, casier. Școala a avut ajutoare dela comună și județ.

Ateneul din Focșani. Tot în acest an (1890) ia naștere un Ateneu la Focșani, cu o frumoasă activitate intelectuală, al cărei suflet era profesorul Lupu; conferențele se țineau în sala Liceului, în fiecare Dumînică seara. În chipul acesta, rolul profesorului se întregia, nu rămâneă numai între zidurile liceului.

Anul școlar 1890—1891.

Profesorii Erm. Istrati și Ștefan Ioan. Pe 1 Septembrie se numește ca profesor provizoriu de științele fizico-chimice, cu însărcinarea de a predă fizica, chimia și mineralogia, D-l *Erm. Istrati*, actualmente profesor la Piatra-Neamț; iar D-l *Ștefan C. Ioan*, absolvent al școalei normale superioare din Iași, profesor suplinitor de limba franceză la cursul superior. Iată cum, profesorii Rahtivan și Cireș scapă de suplinirile acestor catedre și rămân la materiile lor de specialitate. D-lui Rahtivan i se mai încredințează pe ziua de 15 Septembrie 1870, suplinirea catedrei de geografie, în locul lui M. M. Ionescu, care rămâne numai pentru limba franceză.

Din pricina numărului enorm de elevi pentru cl. I, se formează o divizionară, chiar dela începutul anului, pentru care sunt însărcinați tot profesorii liceului, cu oarecari sporiri de leafă.

Jubileul de 25 de ani al Liceului. La 24 Ianuarie 1891 se împlină un patră de veac dela înființarea liceului. Directorul se și gândește la mijloacele cu

cari să sărbătorească această mare zi. Cere Primăriei să se voteze o sumă pentru aceasta ; mai făgăduise să contribue la cheltuelile serbării și Comitetul Permanent de Putna, „acest al doilea factor principal al fundării acestui liceu“. O circulară pentru participare la această festivitate a fost trimisă tuturor oficialităților și persoanelor marcante ; se organizează un te-deum, o serbare cu discursuri și un banchet, la care fu invitat și Ministrul (D-l Titu Maiorescu).

Profesorul I. Panaitescu La începutul lui Februarie 1891, găsim semnat un profesor nou, *I. Panaitescu*. La sfârșitul lui Martie se numește supraveghetor de ordine *Orman Călin*, în locul D-lui Copcescu, demisionat din pricina prea marilor exigențe ale unor colegi.

Au fost 301 elevi în anul acesta — pentru cl. I a fost și o divizionară. Preocuparea profesorilor de școală și de disciplina elevilor a fost din ce în ce mai asiduă ; probă cele 29 de conferințe și ședințe ale consiliului.

Anul școlar 1891—1892.

Pe ziua de 1 Septembrie, D-l *Ștefan Ioan* e numit titular de limba latină, la cursul superior, în locul D-lui I. Coleș. Pentru clasa I divizionară, pe lângă unii dintre profesorii existenți, s'au mai numit și următorii : *Ion Școhai*, licențiat în științele fizico-chimice, pentru matematici, științe naturale, geografie și franceză, cu 300 lei lunar ; *P. Fântânaru*, licențiat în literatură, pentru limba română, istorie și latină, cu același număr. Aceștia demisionând, s'au numit D-l *Răhăvan*, pentru partea științifică și *V. Gh. Grigorescu*, pentru partea literară. D-l *I. Coleș*, rămas liber dela catedra de latină, e numit pe ziua de 15 Septembrie, profesor

de limba greacă, întrucât vechiul profesor a fost transferat în altă parte.

In Noemvrie 1891, ieșe la pensie profesorul cel mai vechiu, *N. Tipeiu*, și se numește ca suplinitor la catedra acestuia, de istorie cl. I—IV, *N. Alexandrescu*.

Profesorul G. Arghirescu Pe la finele lui Noemvrie 1891, găsim un profesor nou, D-l *G. Arghirescu*, pentru geografie; unul dintre bunii mei profesori.....

Profesorul V. N. Stanciu Pe ziua de 1 Ianuarie 1892 e numit de istorie în locul lui *N. Alexandrescu*, trecut la Tulcea, D-l *V. N. Stanciu*, absolvent al facultății de litere și filozofie.

La 1 Mai suplinirea catedrei de igienă se dă D-lui *Em. Popovici*, în locul D-rului *Catulescu*, care demisionează.

Liceul a fost urmat anul acesta de 360 de elevi, dintre cari 60 s'au retras până la finele anului; a avut 22 de profesori.

Anul școlar 1892—93

Pe ziua de 1 Septembrie, *Frideric Damé* e numit profesor de limba franceză la cursul superior; iar la 1 Octombrie se numește de limba germană, în locul lui *I. Pipoș*, *Corneliu Pop Păcurariu*. *Frideric Damé* n'a primit și în locul lui se numește la 8 Octombrie *C. Alevra*; nici *Păcurariu* nu s'a prezentat și în locul lui e numit, pentru a două oară la acest liceu, D-l *Simeon Crainic*, dela gimnaziul din Slatina. Dar D-l Crainic e menținut la Slatina și se numește suplinitor de germană D-l *I. Coles*, iar la 1 Noemvrie se numește titular D-l *G. Coman*, pentru a două oară la acest liceu.

La 16 Oct. se dă D-lui *G. Arghirescu* un concediu de doi ani, în care timp e suplinit de D-l *Erm. Istrati*.

Profesorul *V. G. Grigorescu*, ce fusese până acum suplinitor, în urma examenului depus, e numit titular de istorie, la cursul inferior; iar d-l *V. Stanciu*, e trecut suplinitor de partea literară la clasa I divizionară.

Profesorul *C. I. Lupu* e numit revizor școlar, și e suplinit la filozofie de d-l *Ștefan Ioan* și la economia politică de *V. Grigorescu*.

Pe ziua de 1 Decembrie, *V. Cireș* e transferat la Târgoviște și în locul lui, de limba română la cursul superior, e numit ca suplinitor *G. I. Școbi*, licențiat

Profesorul Ovid Densusianu în litere. Dar acesta e trecut imediat în alt post și pentru această catedră se numește pe 1 Ianuarie 1893, ca profesor suplinitor, D-l *Ovid Densusianu*, licențiat în litere și profesor la Botoșani pe atunci, și cunoscutul savant și om de litere de astăzi, profesor la Universitate pentru filologie romanică. D-l Densusianu e numit titular pe 1 Iulie, Em. Constantinescu definitiv pentru matematică la cursul superior pe aceeași zi, și I. Panaiteanu definitiv pentru istorie la curs superior pe 1 Sept.

Anul școlar 1893—94.

D-lui *O. Densusianu* i se acordă un concediu de doi ani, fiind suplinit de D-l *Ștefan Ioan* (de la 1 Septemvrie 1893—1 Sept. 1895). Pe ziua de 15 Sept. *C. Alevra* e înlocuit în catedra de limba franceză, curs superior, cu *Lizambert*, profesor la Craiova. La 1 Oct. se numește ca profesor de germană, *Augustin Paul*, absolvent al facultății de filozofie dela Graz. La 1 Noemvrie *Lizambert* își dă demisia și în locul lui vine *C. Peytavin*, iar la 1 Decembrie *A. Paul* e dus la Brăila și în locul lui vine profesorul de acolo, *I. Gheorghian*.

In Ianuarie 1894 moare Peytavin; de franceză e numit ca titular *Frideric Damé*. Dar acesta era subdirector în Minister. Suplineste d-l Ștefan Ioan, iar ca suplinitor al catedrei d-lui Densusianu, plecat în concediu, e numit d-l I. Coleș. Damé e însă imediat transferat la București și ca suplinitor al catedrei de franceză se numește *Eugène Wiquelin*, absolvent al facultății de litere din Montpellier (pe ziua de 1 Martie); d-l Ștefan Ioan nu mai suplineste franeza la superior și e trecut la cursul inferior. In cazul acesta, rămâne *M. M. Ionescu* pe dinafară; e numit însă la cursul superior în locul lui Wiquelin.

Și iată într'o lună-două, o întreagă odisee a profesorilor! Ce curs și ce pedagogie, Doamne!.....

Pe ziua de 1 Iulie 1894, d-l *Simion Crainic*, e adus dela București la Focșani ca suplinitor de partea literară, la cl. divizionară, în locul lui V. Stanciu, trecut la București, Liceul Mihai Viteazul. Astfel d. Crainic vine pentru a doua oară la Focșani.

Anul școlar 1894—95.

Pe 1 Septembrie 1894, *M. N. Tipeiu*, profesor provizoriu la catedra de grecește în Iași, e transferat la Focșani, la aceeaș catedră, pe care o supliniă D-l I. Coleș.

Se constată un număr de profesori noi, intrați în liceul nostru în perioada de vreme 1895—97. Aceștia sunt: *G. Bogdan-Duică*, distinsul pedagog și literat de astăzi, pentru limba germană, suplinind până la o vreme și limba română la cursul inferior, în locul lui N. Pană, bolnav; *Const. Calmuschi*, de numele căruia se leagă astăzi amintirea unui directorat strășnic și asiduu; *N. Damian*, pentru desemn și caligrafie; *Șt. Graur*, licențiat în litere și absolvent al școalei normale superioare, pentru limba franceză la cursul supe-

rior; Dr. Lungu; A. T. Marosin, distinsul nostru coleg de astăzi; D. D. Pătrășcan, pentru istorie; Adrian Papazu; G. Petrovici pentru limba greacă; Eug. Wiquelin de franceză, cursul inferior.

D-l Ştefan Ioan eră inspector școlar; apoi permuat la alt liceu. Director e de data aceasta, Em. Constantinescu, profesor de matematici.

De relevat pentru acelaș an școlar, activitatea extrașcolară a unor profesori, dintre cari mai ales a d-lui Bogdan-Duică. D-sa eră secretarul „Societății literare și științifice, Milcovul“ care țineă conferințe populare în sala liceului, relative la istoria și sociologia poporului român.

Pentru anul școlar 1898—99 (când se înființează clasa I C) se fac următoarele schimbări de profesori: D-l C. C. Moisil, licențiat în litere, suplineste catedra de română, curs superior (a d-lui O. Densușianu, trecut la Universitate) și la curs inferior în locul lui N. Pană; N. Costăchescu pentru științe fizico-chimice, în locul d-lui Erm. Istrati, trecut la Piatra. Costăchescu nu se prezintă însă și în locul lui e numit ca suplinitor G. I. Baboianu, absolvent al facultății de științe; Giurescu, în locul lui D. Pătrășcanu. G. Petrovici, profesorul de greacă, cere să fie trecut la limba latină cursul superior în locul lui Cristea N. Tapu, care doriă să predeă greaca.

In Noemvrie 1898 se introduce obligatoriu șapca de uniformă.

Prima societate literară a elevilor

Odată cu primenirea corpului profesoral, odată cu înlăturarea piedicilor materiale ale școlii, alte idei trebuiau înfăptuite și n'au lipsit mîntile luminate cari să se gândească la aceasta. Astfel la începutul lui Octombrie 1898 ia ființă „So-

cietatea literară“ cu scop de a populariza în mijlocul elevilor cursului superior, cunoștințe de literatură română și de literatură generală. Inițiatorii acestei societăți sunt profesorii: C. C. Moisil, G. Bogdan-Duică, Șt. Graur, C. Giurescu, G. Petrovici și C. I. Lupu. Se păstrează și statutele; președintele e profesorul de română dela cursul superior — tradiție care de altfel se păstrează și astăzi.

Societatea Filarmonică Spre finele lui Octomvrie, se înființează și o „Societate Filarmonică“ de către d-nii I. I. Langa, F. S. Ferhat, Ionescu etc. cărora li se acordă două săli ale liceului pentru prelegeri de muzică.

Sufletul acestei societăți a fost, mai târziu, eminentul maestru de muzică, *I. Nanulescu*.

De la 1900 înainte.

Direcția D-lui C. Calmuschi 1900—1902 În liceul nostru se păstrează cu multă stimă și apreciere amintirea direcției D-lui C. Calmuschi, actual profesor la Galați. Ca profesor de geografie, a dat deosebită atențune excursiunilor școlare, dintre cari au rămas două memorabile, una în Vrancea și alta în Neamț. Ca director D-l Calmuschi a fost un organizator harnic și destoinic. Sub dânsul său s'a introdus uniforma în liceu și elevii ultimelor clase au fost întrebuiințați ca auxiliari ai disciplinei, înfăptuindu-se astfel un serios control în școală și în afară de școală.

Din Mai 1902 până la Septembrie același an, a fost director D-l *Petru Mihăileanu*, actualmente profesor la Universitatea din Iași; D-sa venise ca profesor de limba latină, în anul școlar 1901—902.

Direcția D-lui Savel Rahtivan 1902—1905

Sub direcția d-lui Savel Rahtivan, stimatul nostru coleg de astăzi, inițiativele frumoase au primul loc în liceul

nostru. Excursiunile școlarilor privesc din ce în ce regiuni mai depărtate, în frumoasele plaiuri ale ținutului românesc; cea mai de seamă a fost pe valea Prahovei Câmpina—Sinaia—Predeal. *Şezători*, instructive și atrăgătoare, au început să se țină în sala liceului. Și ceeace e și mai demn de relevat, e alcătuirea *Orchestrei Liceului*, care de atunci și până azi formează una din predilecțiunile artistice ale elevilor.

Direcția D-lui T. Iordănescu 1907—1910 In 1904 după o frumoasă cultură în Germania, d-l T. Iordănescu e numit profesor de limba latină și în 1907 director la liceul Unirea.

D-sa aduceă vederi nouă, pedagogice, un spirit bland, împăciuitor între colegi și față de școlari. Călăuzit de gândul cultural pentru oraș și pentru public în genere, deschide *Biblioteca Liceului*, pentru doritorii de lectură în domeniul literaturii clasice și moderne. În timpul acesta, ia naștere și *Societatea de comunicări literare și științifice*, cu sediul tot la liceul Unirea. Se inaugurează apoi, în același local, o serie de *Conferințe Publice*; și în fine pentru strângerea rândurilor între profesori și institutori, au loc mai multe *Serale*, ale corpului didactic, tot la liceu. După cum vedem, această instituție devenise pe drept focarul oricărei inițiative pe domeniul intelectual, în orașul nostru.

Direcția D-lui S. Crainic 1905—1907 și 1910-911 D-l Simion Crainic a fost, în cadrul acestui liceu, un suflet bun și față de școlari și față de colegi; împărțind tuturor darurile bunătății lui; eră preocupat de viitorul elevilor și aceasta biruia adesea în sufletul lui, chiar cerințele unei mai străsnice pregătiri a acestora. Mai presus de aceasta, eră un bun Român și un om harnic. S'a ocupat de aproape de *Societatea* și de *Biblioteca* elevilor, pe care a îmbogățit-o cu volume prețioase.

Iată și alte nume de profesori ce-au funcționat la liceul nostru dela 1894—95 înceoace:

An 1894—95: *Al. D. Ionescu*, franceza; *A. I. Dumitrescu*, istorie și fraceză; *D. Mayer* geografie și naturale.

An. 1895—96: *N. Eliad* elina, *D. I. Ghimuș* geografie.

An. 1896—97: *V. Turtureanu* germană.

An. 1899—900: *I. M. Radovici* română și istorie, *D. Pamfil* latina, *Rizu* franceza; *I. P. Rădulescu* matematici (funcționează și astăzi), *I. Nanulescu* muzica (funcționează și astăzi), *C. Cristea*, română supl. lui N. Pană.

An. 1900—901 *G. Vernescu* franceza; *Crisbășanu* supl. la germană.

An. 1901—902: *C. Maghețu*, germană; *I. Roman*; *N. Moisescu* științele fizice.

An. 1903—904; *C. Tomulescu* latina; *D. Dimiu* franceza și română; *G. T. Buzoianu* geografie; *Gr. Iliescu* geografie și fizice; *G. Poșulescu* matematică și fizice.

An. 1904—905; *C. Leonescu* istoria (funct. și azi.) *C. Chiriteșcu* latina; *C. Demetrescu* naturale; *I. Ștefănescu* latina, franceza (funct. și azi). *A. Vraciu* fizico-chimice; *Max Rotaru* agronomie; *Eusebiu Fașcanu* germană, *C. Zamfirescu* geografie, (funct. și astăzi), *N. Popea* latina, franceza.

Inăuntrul liceului ce-și sărbătorește azi, cu fruntea senină, 50 de ani de vieată, de idealuri și de muncă, totul poartă astăzi pecetea sforțărilor neprihănite de adevărați apostoli ai gândurilor noastre de cultură și de neam. Coloc un profesor, ce și-a împlinit misiunea celor 35 de ani de muncă și de apostolat, coboară cu fruntea împede și cu surâsu-i încă tineresc pe față, scena datorilor sale pe lume; alături, spre sfârșitul misiunii sale, păsește ca pildă de bun sfătuitor și îndrumător neclintit al științei sale, vecinic Tânărul în vorbă și în cuget, profesorul de matematici; un director cu cultură occidentală, cu studii de specialitate, își rotește necurmat ochii săi veghetori, asupra educațiunii școlii; un rutinat în ale geografiei nu vrea să treacă o clipă măcar de rătăcire în aprecierile exacte ale științei sale

și ale puterii elevilor ; senini, drepti și totdeauna gata la datorie sunt alți doi colegi, cu experiență de vieată, cu justeță în apreciere, cu dor de muncă și de propășire ; clasicismul — uitat sau oropsit aiurea — își are vajnicii săi înfăptuitori, cu interpretările adevărate și cu relevările cuvenite pentru educațiunea sufletului. Un grup de elemente tinere, din ultimele serii ale examenelor de capacitate, s-au adăus la acești îndrumători aleși ai educației elevilor liceului nostru. Un Tânăr matematecian aduce vederi nouă de metodă și un suflet modern în partea de contribuțione a științei sale ; un avântat naturalist se alătură aceluia savant și neîntrecut maestru, prea stimatul meu profesor, D-l Dr. Marcel Brândză ; pentru partea literară, literatura germană și-a găsit un neobosit și priceput revelator al frumuseștilor sale ; limba franceză, ce câștigase iarăși un Tânăr reprezentant, a fost oropsită prin mobilizarea profesorului respectiv de un an întreg de zile.

Intr'un astfel de cadru, tendința educației moderne are cele mai mari șanse de înfăptuire. Luminarea sufletului școlarului, prin adevărurile predate cu rost și cu metodă, de asemenea profesori, s'a realizat treptat și din ce în ce mai vădit. Rostul acestei instituții s'a putut vedea de către ori și cine și roadele ei s'a putut pipăi în atmosfera socială a orașului.

Cel care subsemnează acestea este un admirator a tot ce e bun în tradițiunea noastră și-și face cea mai mare mulțumire a vieții în a fi cercetat-o, pe alocuri, amănunțit și temeinic ; dar e în acelaș timp pentru valorificarea acestor bunuri ale trecutului, pentru dezvoltarea lor, pentru căutarea de drumuri nouă pe temeiul tradițiunii. Din punctul acesta de vedere, socot că e bine să ne apropiem prin toate preocupările și sforțările noastre de cerințele unui suflet modern, atât în educațiunea didactică cât și în educațiunea socială,

Inăuntrul școlii, cursul trebuie organizat după toate cerințele moderne. La liceul nostru e pentru partea științifică un laborator îndeplinind condițiuni ce îngăduie predarea cursului, plecând dela experiențe, dela fapte ; aşă se și face. Suntem departe de procedeul desenării mașinelor pe tablă sau dela încrederea ce trebuie s'o aibă cuvântul maestrului că cutare formule combinate îți dau un corp nou. Pentru partea literară, la limba română, de pildă, interesul nu trebuie să-l prezinte cutare definițiune meschină și neexactă tocmai prin forma absolută în care ți-o prezintă cartea sau profesorul; nu trebuie să consteă în reguli ce nu-și pot mențineă fixitatea în fața organismului viu al limbii ; nu trebuie să consteă în „notițe critice“ puse la finele bucătii de autorul cărții didactice ; nu, căci acestea nu reprezintă elaborarea personală a școlarului, și după părerea mea trebuie scoase cu desăvârșire din cărțile de școală. Orice pregătire sufletească pe temeiul limbii române trebuie să plece dela *lectură*, lectură serioasă, atentă ; înăuntrul acestei lecturi, se plimbă profesorul de mână cu școlarul său, și numai acele observațiuni sunt bune, cari reies din această prietenească colaborare. Cât mai multe lecturi, cât mai întins câmp de observațiune, și ca urmare, largime de orizont, largime de vederi și de judecată. Iată unde stă interesul unei bune biblioteci a liceului — cum avem noi — și mai ales unei bune biblioteci a școlarilor, cum iarăși se găsește la Liceul Unirea.

Școlarii noștri sunt vrednici de muncă încordată pentru desvoltarea prin lecturi multe, a puterilor lor sufletești. Din nevoia aceasta a pornit la noi inițiativa de a organiză și o muncă în afară de orele de clasă. Societatea literară a elevilor Mai ales pentru literatura română, simți atât de mult nevoia lecturilor îmbelșugate, pe temeiul căror să formezi sufletele școlarilor,

pentru cultivarea comorilor noastre artistice și literare. Dar lecturile nu sunt filme cinematografice, reproducții momentane, cu gândul să te facă a petrece câteva clipe. De fiecare trebuie să se lege interpretarea care fixează înșușirile și care formează aprecierea viitoare a cetățeanului de mâine, dator să sprijine manifestările noastre culturale. La aceasta se mai adaugă marea nevoie de a forma expunerea fie orală fie scrisă a elevilor, stilul lor, potrivit înșușirilor bune, de limpezime, de limbă curată, de preciziune.

Iată cum, pentru satisfacerea atâtorei nevoi sufletești s'a ajuns în liceul nostru la forma disertațiunilor și lecturilor școlare și la organizarea acestora în *Societatea literară a elevilor*.

Pentru înlesnirea acestora, într'o serie îndelungată de ani, s'a înjghebat o bibliotecă a elevilor, cuprinzând **Biblioteca** tot ce e bun în literatura și istoria noastră, **elevilor** națională, precum și o sumă de volume din știință și literatura franceză și germană. Elevii cetesc cu hărnicie, sub supravegherea profesorului de limba română, dela cursul superior; apoi, în societatea lor, discută, își schimbă părerile, din cari nu arareori se desprinde câte o scânteie de inteligență și astfel se împrietenesc mai mult, își strâng rândurile, își apropie inimile și își stârnesc dorul de lucru.

Revista Propășirea Pentru încurajarea muncii elevilor și pentru desvoltarea dispozițiunilor naturale ale mulțimii, a apărut anii trecuți *Revista Noastră* și apare anul acesta *Propășirea*, de două ori pe lună, cu producțiunile lor originale, cu micile lor studii în literatură sau în științe. Această revistă poate deveni punctul central al manifestării intelectuale a orașului nostru, fiindcă dintre toată lumea ce se ocupă cu lecturile

științifice și literare, tot profesorii și elevii își formează din acestea o țintă nobilă și înălțătoare în viață.

De anul trecut a început să se accentueze și mai puternic manifestarea profesorilor liceului și în afara de școală, în mișcarea intelectuală a orașului. Activitatea *Bibliotecii Publice* și a *Ligii Culturale* s'a caracterizat tocmai prin covârșitoarea producție a cinci–șase profesori secundari; la alcătuirea *Ateneului* popular au luat de aproape parte patru profesori; între conferințele acestei instituții tot ale profesorilor secundari au fost mai numeroase; profesorii au prezentat și la întocmirea unei societăți muzicale, *Lira Putnei*. La liceu au luat ființă între Ianuarie—Aprilie 1915, *Cursurile Publice*, serale, în sala de festivități; prin varietatea și seriozitatea lor științifică, au atras multă lume. În înjghebarea *Cercetășiei*, alături de elementul activ—școlarii liceului — figurează în diversele comitete, mai toți profesorii.

Ingrijorați de suprapopularea claselor liceului, precum și de marele număr de școlari cari veniau nepregătiți la examenele particulare, fiindcă n'aveau unde să se pregătească, câțiva profesori au luat inițiativa alcăturirii unui institut particular, unde cursurile sunt înfăptuite de către profesorii de specialitate, ai liceului Unirea. Iată considerațiunile cari sunt la baza acestei inițiative:

Nevoile unei educații serioase și solide impun dela o vreme tot mai multă atenție din partea părinților și a profesorilor. Atât în școlile publice cât și în instituțiunile particulare se urmărește astăzi înfăptuirea educației tinerei noastre generații, pe temeiul cerințelor pedagogiei moderne și potrivit cu năzutele neamului nostru.

Inlăturarea piedicilor cari stânjenesc o bună educație, e întâia condiție de care trebuie să țină seamă o instituție școlară.

Intre aceste piedici e fără îndoială prea marele număr de elevi dintr'o clasă. Dacă e adevărat că cu treizeci de elevi de clasă, se pot face lecțiuni minunate, nu e mai puțin adevărat că atât entuziasmul cât și priceperea profesorului scad în rezultate în fața unei clase cu 60—80 de elevi.

In al doilea rând, nu trebuie să se credă că rostul școlii și mai ales al liceului este de a selecționa pe elevii buni de cei răi. Nu. Scopul adevărat este de a ridică, prin sforțări pline de devotament și de dragoste, nivelul intelectual și sufletesc al *tuturor* elevilor: trebuie să ajungi la rezultatul de a fi pus pe toți școlarii în măsură de a da piept greutăților vietii, de a ști să se conducă pe căile ei multiple și variate.

In al treilea rând, piedica cea mai mare pentru învățământul liceului este lipsa unei pregătiri serioase a elevilor, cari nu mai încap în cadrele școlii oficiale, publice. Rămân în fiecare an pe din afară zeci și sute de școlari, cari sunt siliți să-și aleagă câte un pedagog (de cele mai multe ori un elev de cursul superior liceal) și să-și alcătuească un fel de școală-caricatură, detestabilă în primul rând educațunii lor proprii.

Din această întreită năzuință, de a alcătui o școală organizată după cerințele pedagogiei moderne, pentru elevii ce nu încap în cadrele liceului public; de a forma clase cu un număr de elevi limitat, conform cerințelor învățământului; și de a ne sforța din toate puterile pentru ridicarea morală și intelectuală a tuturor elevilor ce vor alcătui aceste clase—un grup de profesori secundari, uniți în cugetul de a înălță pregătirea elevilor și în entuziasmul cu care au pornit pe căile învățământului, au luat inițiativa unui Institut particular liceal „*Redeșteptarea*”.

Excursiunile în Italia

Nu pot încheia acest istoric fără să relevz una din cele mai frumoase inițiative ce s-au luat în liceul nostru, a excursiunilor în Italia, în anii 1911, 1913 și 1914. Inspiratorul și înspărtitorul acestei minunate plimbări artistico-științifice a fost distinsul nostru coleg, *C. Leonescu*. Iată ce spune D-sa în această privință, în urma primei excursiuni:

„Sunt câțiva ani, de când școlarii cursului superior mă indemnau, cu stăruințe serioase, să iau inițiativa unei *excursiuni de studii în Italia*. Școlari și profesori vizitasem anii trecuți Ardealul și Bucovina și simțiam acum ca o necesitate imperioasă, să ne îndreptăm pașii și spre sora noastră bună, spre Italia. Ma-

reția ruinelor romane și creațiunile geniilor italieni mai nouă, precum și conștiința că de acolo ne-a venit ideea măntuitoare, *Ideea Latină*, ne încurajă să facem acest pas, ca să zidim în chip neperitor, în inimi, pe lângă sentimentul iubirii de neam, și pe acela al dragostei de tot ce e frumos și măreț”..

Atâtea pilde de muncă, de inițiativă, de entuziasm și de idealism, într'o jumătate de veac, vor fi tot atâtea îndemnuri pentru o și mai încordată muncă din partea noastră, pentru un și mai neînfrânt entuziasm în opera de înfăptuire a educațiunii, după cerințele moderne, și pentru o neclintită stăruință de îndrumare a spiritului nostru public pe calea marilor nevoi ale națiunii române. . . .

Vasile V. Haneș

profesor de limba și literatura română
la Liceul Unirea.

Focșani, 1916 Ianuarie 24.

EDUCAȚIUNEA ȘI INSTRUCTIUNEA UNUI INDIAN.

Una din problemele cele mai importante, de care depinde progresul statelor în organizațiunile actuale este educațiunea. Astăzi o întreagă știință caută mijloacele cele mai sigure pentru a forma generațiunile viitoare de care depinde dezvoltarea unei țări. Școli higienice, înzestrate cu materialul didactic cel mai ales, mănuite de oameni cu pregătire specială sunt atâtaia mijloace, cari nu tind de căt la scopul final adică la educațiune.

Dacă nouă ni se pare astăzi că am ajuns la oare care perfecțiune și ne mândrim când privim înapoi la predecesorii noștri, când însă studiem cu atenție cultura veche, pe care se bazează cea nouă, vedem că a trăit un popor cu mii de ani înaintea noastră, care își reglementă acțiunile lui până în cele mai mici amănunte. Acest popor este cel Indian, care despărțindu-se de Europeni cel dintâi, ajunge prin migrații continue până aproape în locurile ce ocupă astăzi. Acolo își aranjează el viața de stat, ca și viața socială, formulându-și legi fixe, cari prin caracterul lor religios, devineau aplicabile în toată rigoarea lor.

Din această cauză poporul Indian este singurul din toată seminția indogermană, care din timpuri foarte vechi și-a strâns obiceiurile în anumite serieri, formând

un gen de literatură care nu s'a desvoltat la alte popoare. În articolul de față mă voi sili să arăt cum se făcea școala în India cea veche, nu astăzi, când sub dominațiunea engleză, găsim școli și universități cu organizațiunea aproape europeană, pentru ca desnaționalizarea să se facă cât mai repede. De aceia mă voi ocupa de India fără englezi, cum ar zice Pierre Lotti, aşa cum ne o arată multimea textelor numite *Gīrhyasūtra* (reguli casnice). Aceste cărți cari sunt niște manuale, conțin tot felul de prescripții relative la ceremonii și sacrificii ce sunt necesare în viața Indianului, dela concepția lui până după moarte. În ele găsim o mulțime de obiceiuri și datine tratate foarte pe larg și care se referă la naștere, leuzie, prima hrana a copilului, darea numelui tăierea părului, darea la școală, relațiunile între școlar și profesor, Brahmačarin (student în teologie) etc. Căsătoria ca și moartea sunt tratate foarte pe larg căci nici cări superstițiunea, atunci ca și acum, nu se manifestă mai mult ca în aceste ocazii.

Cea mai însemnată ceremonie pare că era aceia când Tânărul intra în școală. Este adevărat că întreagă cultură a Indianului era cea religioasă și se făcea pe lângă un brahman, după cum a tinerilor noștri din prima jumătate a secolului al XIX se făcea pe lângă dascălii bisericii. Ceremonia ce se făcea cu această ocazie se numea *Upanayana* (conducere, investitură) și avea loc după casta din care făcea parte. Astfel Brahmanul intra în școală când avea 8 ani, cel din casta cavalerilor (*Kṣatriya*) când avea 11 ani și cei din clasa III (*Vaisyā*) 12 ani. De oarece scriserile în această privință sunt numeroase ele nu coincid, ci unele, ca legile lui Manu (II 37), admit pentru darea la școală chiar anii 5, 6, 8, iar altele, date diferite cari ajung la anii 16, 22, 24. Negreșit că aceste date sunt calculate după numerile versurilor favorite divinităților protectoare. Anotimpul sau luna când trebuie elevul să înceapă școala

își are importanța sa și este diferit după castă. Astfel pentru Brahman primăvara este timpul cel mai proprie, pentru Kṣatrya, vara și pentru Vaisya, toamna; celelalte caste nu mergeau la școală.

Ceremonia intrării în școală este descrisă cu numeroase amănunte de către scriitorii și comentatorii scrierilor ce aparțin Vedelor. Când elevul vine la școală, care este casa Brahmanului, Profesorul și elevul se aşeză înaintea altarului unul cu fața spre răsărit și altul cu fața la apus. Elevul este îmbrăcat în haine de sărbătoare, spălat curat, cu părul capului tuns, toate însă reglementate, până în cele mai mici amănunte după cărțile rituale, care nu lasă nimic să treacă cu vederea. Profesorul ia mâna elevului, pe care o duce împreună cu a sa la inimă, ca să arate că dorește să fie stăpân pe inima copilului, cum se vede din formula următoare, ce se zice cu această ocazie: «Gândirea ta să urmeze pe a mea, să te bucuri de vorba mea din toată inima ta și Bîrhaspati (zeul înțelepciunii Brahmanice) să te unească cu mine».

In partea de nord a altarului se găsesc obiectele necesare acestei consecrații cari sunt: O piatră (numai după unii autori), un vestmânt nou, o piele, o centură, un baston și 21 bucăți de lemn. Fiecare din aceste obiecte sunt descrise amănunțit: din ce material să fie lăcrăte, ce mărime, cum să fie îmbrăcate, etc.— După ce se face un sacrificiu de unt topit (Ājya), profesorul dă ordin școlarului să pășească peste piatră cu cuvintele: „Calea peste piatră și fii tare ca piatra“. Apoi urmează ceremonia mistică a îmbrăcării cu haina sfântă și o incinerare cu brâul, cu care se înconjură de 2–3 ori mijlocul și făcându-se 1, 2 sau 5 noduri. În murmurul versurilor mistice din Rigveda, școlarul este îmbrăcat cu blana de animal, după care urmează o libătură de apă pe care o toarnă profesorul în mâinile școlarilor, precum și aruncarea în foc a unei ierburi sfinte. Într-o

adorăriune profundă școlarul strângе focul pe altar și, punând lemne, invoacă pe Agni, zeul focului, cu cuvintele: „Lui Agni am adus foc, lui Agni cel mare, care cunoaște ființele. Tu, Agni, să crești prin acest lemn și noi prin rugăciune; amin (svâhâ)“. Mergând în jurul altarului se angajază următorul dialog între profesor și școlar: „Am venit ca să învăț, primește-mă. — Cum te chiamă? — Mă numesc N. — Daclară-te ca școlar. — Sunt școlar. — După porunca zeului Savitr, (zeul Soare, care deșteaptă gândurile omului), fii școlarul lui Brhaspati, fă-ți lucrul tău (aprinderea focului și aducerea apei), nu dormi ziua, abține-te a vorbi când pui lemne în foc“. Aceste prescripții ne amintesc datoriile uceniciilor față de stăpânii acum câteva decenii, ca o reminiscență a corporațiunilor din evul-mediu.

Astfel se dă școlarului posibilitatea de a începe să învețe, în care timp el pastrează o deplină castitate și se abține dela oarecare mâncări. Școlarul este ca un renăscut, *dvija* (de două ori născut), cu nașterea fizică și spirituală, întocmai ca creștinul care se boțează și renăscut, intră în turma credincioșilor. Dacă Tânărul nu ar fi fost dat la școală, el era desprețuit de întreaga castă, nu i se permitea să sacrifice, nici să reciteze versuri vedice; el cădea din casta în care se afla. Dar și acest păcat se putea șterge prin o mulțime de sacrificii practice religioase și posturi.

Ceremonia ce am descris nu se găsește nicăieri în Rrgveda și nici o aluziune undeva, nu ne indică vreun punct de apropiere, ceia ce ne-ar aduce să credem că este o creație brahmanică de mai târziu. Cu toate acestea, la popoarele vecine și de aceiași origină cu Indienii, adică la Iranieni, când Tânărul de 15 ani încins cu șnurul sfânt este primit în comunitatea lui Zoroastru (Geiger, Ostiranische Cultur 248), ne arată afinitatea cu upanayana indiană și că dacă nu o găsim în Rigveda nu însemnează că nu există. De altfel ad-

misiunea unui Tânăr printre oamenii formați aproape la toate popoarele, chiar cele mai înapoiate, se face cu oarecare ceremonii și liturghii mistice. La Creștini o reminiscență a acestor ceremonii este aşa numita cofirmare catolică.

După cum strămoșii noștri aveau ca obiect de studiu ceaslovul și psaltirea, tot astfel și studentul Indian (Brahmacarin) avea ca obiect de studii Vedele și mai întâi de toate rugăciunea introductivă la fiecare lecție din Veda, *Sāvitri*, prin care se invoacă Sāvitar (soarele), care deschide mintea omului. Numai această parte are trebuință de timp, care variază la autori, între 3 zile până la un an.

Știința era foarte prețuită la Indieni și nu odată este personificată cu zeitatea, căci întreaga știință era religioasă, de aceia ea nu este accesibilă oricui: «Zeița sfintei științe veni la Brahman și zise: Păstrează-mă, eu sunt comoara ta, nu mă da unui disprețuitor sau vreunui stricat, transmite-mă unuia care are comori, care este curat, care nu înșală și disprețuește» aşa se exprimă, plin de adânc respect pentru știință, un imn vedic. De aceia considerațiunea brahmanică vine din știință, pe când a celorlalți din putere, bogătie, naștere. Nu cel care are părul alb trebuie respectat, zice Manu (II 156), ci dacă cineva este chiar Tânăr dar este cunoșător de *Vede*, acela este respectat chiar de zei. Cine a învățat *Veda* cu *Anga*, (membre, comentare etc.) acela este mare. Cine citește *Veda* necontenit acela capătă roade cum nu poate nici pământul să dea. Cine nu se oepă și știința este însă socotit ca un om de nimic și în legile lui Manu se zice: «Un om fără cultură este ca un copil, căci cei bătrâni zic mereu către cei înveliți: «Copile către un profesor însă spun «tată». Ca un elefant făcut din lemn, ca o antilopă făcută din piele, nă-o este un Brahman neînvățat, toți poartă numai numele.

Dacă astăzi la 25 sau 26 ani se poate termină un ciclu de studii, la Brahman era mult mai greu să se poată reține atâtea imne ce se coprind numai în cele 3 mari colecțiuni de Vede. De aceia erau necesari 36 ani pentru cele 3 Vede, adică 12 ani pentru fiecare și dacă se studia și Atharvaveda, atunci era trebuință de 48 ani. (Hillebrandt, Ritual Litteratur. Vedische Opfer und Zauber 61). Brahmanul însă poate să învețe numai 2 Vede sau chiar numai una și atunci spune de la început, că nu se angajează pentru tot ciclul de studii.

În privința timpului când trebuie să înceapă studiile sunt iarăși o mulțime de prescripții. Astfel școala trebuie să înceapă când a trecut căldura verei și când ploaea cea mult aşteptată vine să răcorească câmpii și vegetațiunea însetată, adică din Iulie până în Septembrie. Timpul de învățătură durează între 4 și 6 luni (după Aṣvalayana III 5.14.)

Școala se deschidea cu o serbare religioasă (*Upā karman*) sau upā karana (început, preparațiune) pentru ca să se închidă tot cu sacrificii și cu imne religioase, pe cari autorii le descriu cu toate amănuntele (*ut-saṅga* - lăsare, evacuare). Numărul școlarilor nu era mărginit, așa că texte ne vorbesc de unu, doi sau mai mulți școlari, după cum era loc în casa brahmanului, totuși Pâraskara zice că profesorul [*Guru*] să sacrifice atâtea boabe de sezan căti școlari dorește să aibă.

Este interesant să vedem cum se face o lecționare la un brahman indian.

Când se încep lecțiunile profesorul se aşează la răsărit iar școlarii la dreapta lui. Nu trebuie ca elevii să șadă în fața profesorului pe vreun scaun înalt sau cu picioarele desfăcute, sau rezimat, ci îmbrățișând picioarele profesorului îl roagă să înceapă cu cuvintele: «*adīhhi bho, om*» „Recită Domnule“. La care profesorul răspunde cu silaba sacră «*om*» (amin), cu care se încep și se sfârșesc rugăciunile, cu care se încep și se

isprăvesc recitările himnelor vedice, cari deschide porțile cerului pentru profesor și școlar. Profesorul nu începe să reciteze versuri, ci mai întâi cuvinte izolate, apoi combinându-le explicându-le, intonându-le după reguli fonetice fixe, ajunge să întregească versul, iar școlarii prin exerciții penibile ajung să le poată recita. Fiecare lecțiune după socotelile făcute s'ar compune din 120—180 de versuri, o cantitate destul de mare pentru școlarii noștrii de azi cari au atâtea înlesniri.

Când lecțiunea se termină, școlarii sărută din nou picioarele profesorului și se depărtează. Lecțiunile nu trebuie să fie deranjate de nimeni și dacă vreunul face vreo greșală apoi este pedepsit cu postirea timp de 3 zile, cu recitarea de rugăciuni și daruri către brahman.

Vacanțele nu erau reglementate căci ele depindeau de o mulțime de circumstanțe ca: moarte sau naștere în familii, aratări naturale, stare sanitară etc. Când murea vreun membru al familiei școlarului, avea 12 zile vacanță, mai puțin însă absenta când muria vreun profesor, vre o rudă sau vreun coleg. La un popor unde superstițiunea era aşa de mare și unde cele mai mici semne erau luate în seamă, căci era oprit chiar că cineva să citească într'un cimitir, se oprea recitarea dacă se întâlnea o femeie din clasa cea mai de jos (*Sudra*), sau când trecea vre un mort; căt despre moartea regelui ea era puțin observată căci se lăua vacanță numai ziua când muriă. La începutul și sfârșitul fie cărui an de studiu era trei zile vacanță, tot ușermanea când se isprăvia sau se începea o nouă colecțiune de imne vedice.

Fenomenele naturale aveau mare influență asupra acestor copii ai naturii, cari grăpați în jurul altarului le observau cu cea mai mare atențion. De acela nu se învață o zi dacă fulgeră, tună sau plouă într'un anotimp neploios, sau dacă fulgeră în amurg. Negreșit

că vârtejurile provocate de vânturi, cutremurile, furtuniile, roșața cerului, curcubeul, cometele, cearcănilor lunii sau soarelui, erau atâtea cauze prescrise de cărțile rituale, pentru care se recomandă repaus elevilor brahmani aşa că se compensa cu mult mulțimea sfinților și ocaziunile noastre de sărbătoare.

De asemenea dacă printre școlar și profesor trece un câine, o pisică, un șarpe, o cioară, o broască, etc. nu se mai învață una până la trei zile. Nu mai menționez serbătorile lui Indra sau ale primăverei etc. care erau celebrate în toată India deci și de către școlari, aşa că lesne se înțelege de ce brahmanii învațau aşa de încet.

Școlarii brahmani, ca și școlarii noștri, aveau nevoie să fie pedepsiți căci și ei călcau prescripțiunile regulamentului: Voi arata câteva din pedepsele curioase prescrise de Apastamba și care sunt cam următoarele: Spaima, postul, baia în apă rece, gonirea din fața profesorului. Gautama [II 42] și chiar Manu (VIII 299) recomandă ca în caz când aceste pedepse nu au succes, să se întrebunțeze bătaia cu un băț subțire și tot Manu adaugă că trebuie ca profesorul să fie moderat la lovitură, ca nu cumva să dea naștere la o intervenție a regelui.

Respectul școlarilor față de profesor era foarte mare și aproape nu se poate concepe în ziua de astăzi. Profesorul care se mai numea *acarya* (conducător) și care învață pe Școlar Veda, Kalpa, (ritual) și Rahasyam [știință secretă, Upanișadele] trebuie respectat mai mult decât tata și mama, căci el este reprezentantul zeului Brahma pe pământ. Școlarul trebuie să salute nu numai pe profesor ca și pe orice Brahman întâlneste. Plin de respect, cu anumite cuvinte, cu anumită intonație trebuie să salute pe profesor dimineața, când îl vede, sărutându-i picioarele. Când profesorul său este

aproape el nu salută pe un alt profesor, nici nu-l iese întru întâmpinare. Școlarul trebuie să aibă același respect pentru persoana pe care profesorul o lasă în locul său, adică pentru învățătorul suplinitor.

Când profesorul stă jos școlarul stă în picioare, când merge vine după el, nici prea departe nici prea aproape. Când profesorul are un loc mai nefavorabil ca scolarul acesta să-l schimbe imediat. Nu trebuie să vină în prezența profesorului cu ghete în picioare sau cu capul acoperit, sau ținând ceva în mână; de asemenea nu trebuie să mănânce mult și să aibă haine luxoase. Școlarul trebuie să se culce după ce s'o culca profesorul și să se scoale înaintea lui, să se arate fotdeauna gata de a executa un serviciu ordonat, să ajute pe profesor la îmbrăcat, la baie, etc.

Răspunsul ce dă profesorului să fie cuviincios, să nu i se spună la ureche, sau culcat, stând jos sau mânând.

Profesorul la rândul său trebuie să se silească ca să facă învățământul plăcut. Școlarul trebuie sfătuit cu blândețe și să aibă către el aceiași atențiuie ca față de propriul său fiu, împărtășindu-i știința fără să-i ascundă ceva; de aceia profesorul nu trebuie să întrebuițeze școlarul pentru scopurile lui personale reținându-l de la studiu. Învățământul trebuie să fie clar și metodic, căci dacă cineva întreabă lucru nepotrivit și răspunsul va fi la fel. În fine școlarul să fie modest de învățătura lui, să nu răspundă neîntrebat și chiar dacă știe ceva, să se facă ca și cum n'ar ști, față de cei streini.

In privința salariului ce primește profesorul pentru munca sa el este foarte diferit și constă din lucruri în natură, după avereia școlarului: O vacă sau un cal, bucate sau legume erau darurile ce făceau acești copii ai naturii, profesorilor lor în mod discret, căci nu tre-

buiau să se laude la nimeni despre darurile ce au făcut. Dacă un școlar absentează un an de la cursuri, atunci când se prezintă aduce profesorului ca dar o vacă sau turtă dulce.

Afară de acestea cărțile rituale ne dău amănunte asupra modului cum își procurau mâncarea școlarii indieni. Mai întâi orice elev trebuie să-și agonisească hrana cerșind. Așvalayana recomandă timpul pentru cerșit seara și dimineața, (I. 22. 7) pe când Śankhayana după masă. Gobhila, Gautama și alți arată și persoanele de la care Brahmacarin poate să cersească și între ele întră, tatăl, mama, sora, mătușa, oamenii recunoscuți prin dărnicia lor, brahmanii, etc. ceia ce însemnează că cerșitul era numai o formă rituală de împlinit.

Mâncarea cerșită era preparată de către școlari și după ce apunea soarele se așeza masa și mâncau împreună cu profesorul, după care tot școlarii strângneau masa și aruncau rămășițele în foc sau în apă. La stră bunii noștrii fără măturile de pâine se aruncau în foc ca să nu fie călcate.

Intreaga viață școlărească era reglementată atât în școală cât și afară din școală. Intre alte prescripții uni putem cita următoarele: Școlarul nu trebuie să se abată din drum și chiar dacă plouă să nu se adăpostească sub acoperișuri. Școlarii să nu umble pudrați pieptănați, sau parfumați, să nu bea băuturi spirtoase. Nu trebuie să poarte ghete în oraș nici să se îmbăzeze pentru plăcere ci conform ritualului. Este interzis școlarului să danseze, să cânte sau măcar să se uite la cei ce execută asemenea sporturi. În fața oricărui profesor școlarul nu trebuie să râdă, să scuipe, să caște sau să trosnească din degete (Apastamba mai cu seamă are aceste prescripții.) Școlarul nu trebuie să chinuiească sau să omoare ființe viețuitoare etc. Mă opresc aici

cu indicațiunile ce ni le dă scriitorii vedici asupra instrucțiunii, căci ele se complică din ce în ce și se pierd în amănunțimi cari nu-și au importanța de cât pentru specialiști.

Mai rămâne să descriu pe scurt actul final al instrucțiuniei brahmanului, care se termină tot cu un ceremonial religios, care întrece în măreție și solemnitate pe celelalte. Și aci autorii, din cauză că sunt mulți, diferă în descriere, dar numai amânuntele nu sunt la fel fondul este același.

După ce Brahmacarin a căpătat cunoștințe suficiente, terminând învățatura unui ciclu de Vede sau a întregei colecțiuni, atunci se face o nouă ceremonie pentru plecarea elevului, care va deveni el însuși Guru (Invățător.)

Mai întâi o bae este necesară, de aceia școlarul care termină se numește *Snâtaka*, adică cel ce s'a lăbăiat după ce a terminat studiile. Într'o lună anumită, care variază după diferiți autori, când profesorul crede că școlarul său este stăpân pe materie, după ce a marcat la bae cu elevul sau elevii săi, îl aşeză pe o piele de taur.

Aci se face toaleta școlarului, tăindu-i-as părul, unghiele și spălându-i-sedință etc. Resturile se amestecă cu diferite bucate și se aruncă sau se îngrășă la rădcina unui pom, sau se ard. Toate însemnările cu basm nul, centura sau chiar hainele de student sunt aruncate în apă. După aceia *Snâtaka* se îmbracă cu haine noi, spunând versuri religioase, își punе cercoa, își umplă umbrelă și ghete iar pe cap își aşază un turban și o coroană. Parfumuri și mirosuri potrivite sunt întrebuințeze. Haine și podobă identice se dau și profesorului iar dacă absolventul este sărac se va lăsa pe el și va da profesorului. Absolventul poate reușea zilei în singurătate până apăr stolul și atunci urmă-

du-se cu profesorul într'un car sau pe un elefant și recitând versuri, se duc acasă, unde sunt așteptați de prieteni cu diferite alimente între care intră și mierea.

In cele arătate până aci nu am vorbit nimic despre modul cum citoau și scriau indienii. In adevăr textele care nu uită nici cele mai mici amănunte, nu vorbesc nimic despre scriere, lucru însă nu pare curios făndcă cele mai vechi opere literare nu presupun și arta de a scri. La Indieni cele mai vechi scrieri, cari se presupun că ating cam 1500 de ani A. Ch. nu sunt propagate prin scris ci prin grai, așa că arta scrierii este mult mai nouă și după părerea paleografilor, ea este introdusă cam pe la 800 A. Ch. poate mai mult pentru trebuințe comerciale, de cât pentru cele literare. Este imposibil ca în viața călugărilor, care se găsește descrisă în fiecare moment și despre care știm cum lucrau, cum se rugau, ce aveau în camere, etc. să nu găsim menționate și uneltele lor de scris, sau manuscrisele după care citoau. Memoria juca un rol foarte important la indieni și chiar atunci când cunoșcură scrierea nu se grăbiră să-și copieze literatura lor bogată căci pentru ei cuvântul și nu scrisul era determinant. Chiar astăzi când Indienii cunosc de secole arta scrierii și când avem nenumărate manuscrise din cari unele au oare care sfîrșenie și azi când sunt societăți ce imprimă eftin cărți sanscrite, tot cuvântul este baza științei. Nu din manuscrise sau din cărți învață brahmanul astăzi știința religioasă și filosofică, ci din gura profesorului, tocmai ca acum 3000 de ani.

Textul scris servește ca un mijloc de amintire, dar nu are autoritate ci numai vorba maestrului are valoare, chiar operele poetilor de azi nu sunt făcute pentru citit ci pentru recitat. Astfel dacă astăzi s-ar pierde toate manuscrisele și textele literaturăi sanscrite, această literatură nu ar dispărea după pământ, ci s-ar reconstituji cea mai mare parte, din memoria Rapsozilor și a în-

vătașilor (Winternitz, Geschichte der Indischen Literatur I 31.) Chiar în opere de gramatică și fonetică din sec II d. Ch. nu găsim nimic despre sunete scrise ci numai vorbite, aşa că toată terminologia gramaticală se bazează pe sunetele percepute cu auzul. De altfel era în interesul preoților ca operile literare să nu fie copiate, de oarece ei erau deținătorii literaturii vechi religioase și cine doria să o poseadă, trebuia să vină în școlile lor să o învețe, iar ei să fie ptătiți cu bogate daruri. Mai cu seamă se fereau ca învățăturile să nu ajungă să fie știute de castele spuse, de aceia nici nu trebuia ca un Sudra să audă recitându-se Vede. În legile lui Gautama (XII 4. 6.) se zice: «dacă un Sudra ascultă Veda să i se astupe urechile cu smoală topită, dacă recită texte sfinte să i se tăie limba...» Prin urmare toată această literatură Vedică bogată cum nu-și poate cineva face idee și care în secolul VIII A. Ch. era deja fixată, s-a propagat numai prin viu graiu. Chiar când exista scrierea care nu a început să fie întrebuințată decât cel mai de vreme prin sec. II, operile literare erau tot recitate. Existau cu sute de ani înainte sisteme filosofice și religioase, diferite redacțuni și recensiuni ale operilor, căci existau și școli diferite în care se învăța din neam în neam numai din auzitoare. Astăzi există în multe părți ale Indiei gimnazii și universități în cari se conservă tradițiunea cât se poate mai apropiată de timpurile ce am descris, dar ca să ne putem face idee să ascultăm povestirea unui călător care este în același timp și un sanscritist și filosof de seamă. În genere nu se găsesc colegii sancrite deeaft acolo unde dominațiunea engleză a lăsat un simulaclru de independentă și unde căte un mahârâja, devotat stăpânilor englezi, se crede liber în țară supusă.

Astfel la Baroda (300 chilom. deosebite de Bombai) găsim un gimnaziu și chiar o universitate sanscrită,

Aci copiii încep să învețe sanscrită dela 11 ani. „Învățământul începe cu învățarea pe dinafără a cuvintelor și gramaticii, prin urmare ca și în cele mai vechi timpuri. Cele dintăi opere poetice ce se citesc sunt: *Raghuvanșa*, *Kumârasambhava*, *Meghaduta*, apoi dramele lui Kalidasa și altele.

La universitate învățământul este repartizat pe specialități. Unii învață întreaga viață gramatica, literatura și poetica pe când alții Astronomie, medicină, jurisprudență sau filosofie, toți învață însă după vechile manuale sanscrite. De aceia profesorii de astronomie cred că pământul stă nemîscat în mijloc și toate se învârtesc în jurul lui, numai puțini îndrăznesc să-și însușiască sistemul lui Koperinc și încă mai puțini îndrăznesc să mărturisească acest lucru.

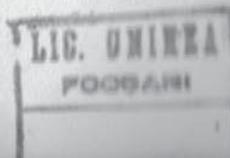
«Când intrarăm în impozantele încăperi ale Colegiului, diferitele clase se strânseseră într'o sală cu profesorii lor. Furăm întimpinați cu poezii recitate în sanscrită, cari apoi mi se oferiră. Tot asemenea mi se îmânără programe cari coprindeau lecțiunile de învățat. Fui invitat să pun întrebări și ca să nu supăr vre-o parte fui nevoit să întreb din toate studiile: gramatică, literatură, filosofie, etc. la care răspundeau școlarii și când aceștia nu puteau, ajutau profesorii. Curios mi se părea că răspundeau numai școlarii buni chiar când întrebam pe alții. Aci în Baroda ca și în alte părți, școlarii și profesorii stau pe pământ cu picioarele încrucișate. Când scriu școlarii țin caetul în mâna stângă și condeiul în mâna dreaptă. Ei nu sprijină caetul decât cu palma și când le oferi ceva să pună sub caet, refuză“. (Deussen: Erinnerungen an Indien, 51 sq).

Trebue ținut în seamă că limba sanscrită nu mai este limba vorbită, ci o limbă savantă, care se vorbește de către brahmani, dar, considerată ca o limbă religioasă, ea este învățată ori unde Indienii își for-

mează școli. De altfel orice Indian ar cunoaștință limbei sanscrite și o înțelege deși cu mare greutate, chiar fără să o învețe. Se găsesc și astăzi însă Brahmani, cari duc viața după principiile austere, aşa cum le recomandă operile lor de asceză. Astfel *Bhaskarananda Svamin* trăia gol într'o grădină din Benares și a întreprins editarea celor mai grele texte din Upanișade fiind considerat ca unul din cei mai însemnați pandiți (învățați).

Nu mai puțin însemnată este universitatea sanscrită din Benares întreținută de Maharaja din această localitate. Și aci se predau științele după manualele clasice sanscrite, fără să se intereseze de știință modernă. Negreșit că în această școală se vorbește numai sanscrită și a păstrat caracterul național, de și încăperi mari cu coridoare cari dau în grădină, formează o clădire impozantă. În aceiași clasă predau câte 2—3 profesori, căci fiecare își grupează studenții, cari nu sunt mai mulți de 6, în câte un colț, unde stau cu picioarele încrucișate și turbanele pe cap, după ce și-au lăsat ghetele (papucii) la ușe, ascultând și discutând învățăturile adânci din operile clasice sanscrite. Toți vorbesc limba sanscrită cu atâtă ușurință, că ai crede că este limba lor maternă. Profesorii numai rar se uită în cărți și vorbesc ore întregi comentând opere grele ca Sânkhya-Kârika (o operă filosofică), Vedânta și Upanișade.

Cultura aceasta bazată pe principii de bunătate și dreptate face ca Indienii să rămână aceiași copii ai naturei și să se prezinte în toată simplitatea preseriașă de religiunea lor. Tot cultura lor îi face să fie supuși fără să se intereseze de cine îi stăpânește, căci ea-i pasă sufletului care caută cofundarea cu divinitatea prin martirizarea corpului, de cei ce voiesc exploatarea unor bogății, de care el nu are nevoie. Cultura indiană a rămas aceiași și dacă orașele mari au tot confortul

european, sunt Principii indieni și casta brahmanilor care nu sunt accesibili culturii europene de cât sporadic, căci prescripțiunile unei legi imutabile, nu permit ca un principie să călătorească în Europa și să împrumute instituționi și obiceiuri, cari i-ar aduce căderea în casta cea mai de jos (*Sudra*). Pe când nababii indieni (mahârâja) nu mai sunt acum, afară de rare excepțiuni, de cât oameni bogăți, sau cari se ocupă cu literatura și știința, fără să aibă și talentul necesar, cea mai mare parte dintre Indieni duc o viață pioasă și de sărăcie, ridicându-se însă la concepțiuni înalte de filosofie și de misticism cum numai evul mediu creștin ne poate da o idee. *Simplicity is the type of our life*, zicea un învățat indian modern și aceasta este caracteristica unui întreg popor, care de mii de ani trăește meditând probleme de morală și filosofie, la care nu s'a ridicat un alt neam și aceasta numai grație educației lui care bazată pe principii religioase severe, a rămas aceiași, — după atâtea mii de ani.

Această ne mai probează că educațiunea mergând în acord cu religiunea face ca popoarele să nu-și piardă individualitatea ori prin câte nenorociri ar trece.

T. Iordănescu

Omul de știință.

Oamenii cari au atins treapta înaltă fie în literatură, fie în artă sau știință, deși deosebiți în manifestarea eului lor, au o însușire unică, aceea de a fi un observator perfect și admirator neîntrecut al naturei. Dacă ne este dat adesea să admirăm forma frumoasă în care unii își îmbracă gândirea aleasă, nu este fără de folos să observăm că cei mai înamorați de această artă sunt chiar acei cari posedă o chemare specială pentru ea.

Cine poate vorbi mai frumos despre literatură, despre sentimentele înălțătoare ale sufletului omenesc, dacă nu acei cari călăuziți zilnic de aceste sentimente observă și leagă sufletul abstract al omului cu concretul din natură, pentru a face plastică și plăcută înțelegerea firii omeneștii, atât de complexă și variată.

Poetul, omul de litere în genere, poartă fericirea și îndemnul la viață din cămin în cămin, el este în înțelesul tuturor, el este al neamului, al epocii în care trăește.

Cât este de departe omul de știință de cel descris până aici! Concentrat din ce în ce mai mult în pătrunderea cât mai adâncă a firii luerurilor, devine tot mai avar în exprimarea adevărurilor pe care le găsește și pentru această economie neînteleasă, el caută contac-

tul unei societăți cât mai apropiată de cercul cunoștințelor sale. Omul de știință cu cât se desăvârșește mai mult în știință să cu atât societatea căreia poate împărtăși rodul muncei sale este mai restrânsă; el nu este al neamului, nu este al epocii, ci în general al posterității. Rezultatul obținut de un geniu al științei nu este de multe ori accesibil nici acelora, cari au contribuit la formarea lui. Este de ajuns să citez ceea ce *Huygens* — contemporan și matematician reputat mai cu seamă pentru teoremele sale de mecanică, teoreme cari i-au servit lui *Newton* — scrie cu ocazia unei publicării operei intitulată «*Principia*» unde *Newton* își expune sub forma cea mai generală, legea atracțiunii universale:

„Ceea ce D-l *Newton* dă drept cauză a refluxului nu mă mulțumește de loc, nici toate teoriile pe care el le clădește pe principiul atracțiunii — *care îmi pare absurd* și m'am mirat adesea cum a putut să-și dea osteneală a face atâtea cercetări și calcule dificile cari n'au ca fundament de cât acest principiu.“

După *Huygens* multă vreme încă, marii matematicianii rezistară acestui principiu al *atracțiunii universale*. Rezistența era de altminteri explicabilă, căci trebuia să admită de exemplu că: creșterea ierbii, căderea unei frunze, un sbor de batistă schimbă echilibrul nu numai al pământului, ci al întregului sistem solar. Cu toate aceste în Franța unde rezistența a fost mai puternică, acolo găsim —însă mult mai târziu — pe marele matematician *Lagrange* care vorbind despre opera lui *Newton* își exprimă admirăriunea sa prin cuvintele: «ea este cea mai înaltă producție a spiritului uman»; iar în zilele noastre (1909) *H. Poincaré* vorbind despre astronomie zice: «*Newton* este acel care a enunțat cea mai veche, cea mai precisă, cea mai simplă, cea mai generală dintre toate legile naturale», iar mai departe: «El este acela care ne-a arătat că o lege nu este de cât

*o relație necesară între starea prezentă a lumii și
starea sa imediat posterioară.»*

Așa dar a trebuit să treacă mai multe veacuri pentru ca gândul lui *Newton* să fie pătruns, veacuri în timpul cărora fiecare bănuială a adus o nouă verificare.

De multe ori măsura geniului unui om de știință este redată de un om de litere al posterităței.

Acest lucru se obsearvă mai cu seamă la popoarele cari n'au avut o știință propriu zisă, cum a fost poporul elin și cel roman. La aceste popoare se observă influența operelor științifice strălucitoare asupra oamenilor de litere, însă într'o epocă mult mai târzie, într'o epocă când opera omului de știință începe a influența asupra omenirei prin rezultatele ei practice.

Așa ne putem face o idee destul de exactă asupra lui *Hipparc* —părintele astronomiei matematice— cetind cele ce scrie *Pliniu* două secole mai târziu. Iată ce zice *Pliniu* despre cea mai mare inventiune teoretică în astronomie, despre primul catalog de stele: «Acest *Hipparc* pe care nu-l vom lăudă nici o dată îndeajuns —căci nimeni n'a probat mai bine vreodata că omul este înrudit cu stelele și că sufletele noastre fac parte din cer—, recunoscu o stea nouă care apără în timpul său, și fu astfel condus, prin schimbările ce ea încearcă, a se întrebă dacă faptul nu s'ar reproduce adesea și dacă stelele pe cari noi le privim ca fixe, nu au oarecari mișcări. El își luă deci sarcina, care ar fi putut face să dea îndărăt chiar un zeu, de a numără pentru posteritate stelele și a le da câte un nume în constelațiuni; el inventă instrumente pentru a determina pozițiunea tot atât de bine ca mărimea fiecareia pentru ca să se poată ușor recunoaște nu numai dacă ea apare sau dispare, dar asemenea și dacă unele se deplasează sau încă dacă se măresc sau se micșorează; astfel el lasă tuturor cerul drept moștenire, dacă s'ar găsi cineva care vrea să-l primească»

Mai departe făcând aluziune la prezicererea eclipselor de lună și de soare —problemă pe care *Hipparch* o rezolvise complet și definitiv— Pliniu devine ecoul admirăriunii universale zicând: «Mai târziu *Hipparch* a prezis pentru 600 ani drumul a două astre, el a cuprins lunile, zilele, orele, situațiunile locurilor și cele ce vor vedea diferențele popoare; urmarea timpurilor a probat că el n'ar fi prezis mai bine, dacă ar fi luat parte la hotărîrile naturei.»

Și continuând *Pliniu* aduce omagiu cuvenit oamenilor de știință cu toată puterea entuziasmului său, în cuvintele: «Mari oameni, cari v'ați ridicat deasupra condițiunii muritorilor, descoperind legea pe care o urmează astfel de divinități...., salut geniului vostru, interpreți ai cerului, demonstratori ai universului, creatori ai unei științe pentru care voi ați întrecut oamenii și zeii».

Ne-am putea întrebă care este scopul—în raport cu cu binele omenirei—pentru care aceste spirite alese muncesc ani întregi, de multe ori decenii de ani, spre a verifica o ipoteză, când ea a fost anunțată poate cu mai multe secole înainte. Ceea ce *Copernic* a arătat matematicște, ceea ce *Herschel* a descoperit cu puternicele lui telescoape, erau propagate în școală filosofică a lui *Pithagora*. Legea atracțiunii universale enunțată de *Newton* a fost stabilită pe baze metafizice înaintea sa. Răspunsul constă în obiecțiunea că ipotezele filozofice pot fi tot aşa de bine unele neexacte pe cât altele sunt de exacte. Așa aceeaș școală a lui *Pithagora* admitea mișcările planetelor circulare și uniforme, fapte dovedite neexacte.

O ipoteză nu devine științifică de cât atunci când rezultatele ei teoretice capătă o confirmare în aplicațiunile lor. De exemplu *Newton* generalizând atracțiunea la suprafața pământului, se ridică la legea atracțiunei

universale, însă nu o enunță —cum ar fi făcut un filosof al timpurilor— ci caută mai întâi o verificare a supra satelitului pământului, controlează rezultatul teoretic cu rezultatul observațiunei și renunță pentru un moment la legea sa, de oarece era nepotrivire între cele două rezultate.

După un interval de mai mulți ani, întâmplarea făcând ca să se determine în Franța de către abatele Picard raza pământului cu mai mare precizie și acest element intervenind în calculele lui *Newton*, legea atracției universale îi reapare, o supune din nou controlului științific și de data aceasta rezultatul teoretic este confirmat de observațiune. Aplicând în urmă legea sa planetelor din sistemul nostru solar, are confirmarea legii sale, căci ea îl conduce la legile enunțate de *Kepler*. Pentru a enunță însă *legea atracției*, sub forma ei cea mai generală, el a lăsat posteritatei o sumă de rezultate teoretice, cari au permis oamenilor de știință de mai târziu să aducă noi și netăgăduite verificări. Tururile pământului la poli, prezicerea drumului unei comete au primit verificări prin observație directă. Desăoperirea planetei *Neptun* de către *Le Verrier* numai cu ajutorul calculului stabilește definitiv legea lui *Newton* pentru sistemul nostru planetar. Verificările pe care le aduc în fine *Heischtel*, *Struve*, *Bessel* acestei legi aplicând-o stelelor duble și multiple, înronează definitiv pentru universul întreg, legea atracționii enunțată de *Newton*.

Urmărirea adevărului, găsirea cauzelor unui fenomen este scopul unui om de știință în viață, contemplarea operei sale este cea mai mare mulțumire sufletească a lui. Bucuriile și durerile comune nu fac decât să-l abată de la scopul pe care îl urmărește, să-i ia timpul prețios. Aceste concluziuni se desprind net din scrierile acestor mari oameni, fie în introducerile operelor lor, fie când ei vorbesc de știința lor. Să repro-

ducem de exemplu câteva rânduri din cele ce scrie în cartea sa «*La valeur de la science*» marele matematician al timpurilor noastre, *H. Poincaré*:

«La recherche de la vérité doit être le but de notre activité; c'est la seul fin qui soit digne d'elle. Sans doute nous devons d'abord nous efforcer de soulager les souffrances humaines, mais pourquoi? Ne pas souffrir, c'est un idéal négatif et qui serait plus sûrement atteint par l'anéantissement du monde. Si nous voulons de plus en plus affranchir l'homme des soucis matériels, c'est pour qu'il puisse employer sa liberté reconquise à l'étude et à la contemplation de la vérité» Mai departe vorbind despre astronomie printr'o aluziune fină el arată deosebirile între vedările lui—omul de știință— și acelea ale contemporanilor săi după cum urmează: «Guvernele și Parlamentele trebuie să găsească că *Astronomia* este cea mai costisitoare dintre științe; cel mai mic instrument costă sute de mii de franci, cel mai mic observator costă milioane; fiecare eclipsă aduce după sine credite suplimentare. Și toate acestea pentru astre cari sunt aşa departe, cari sunt cu totul streine luptelor noastre electorale și la care nu vor lua cu siguranță parte niciodată....

«Am putea să vorbim de marină, căreia nu este nimeni să nu-i cunoască importanța, și care are nevoie de astronomie. Dar aceasta ar însemna să luăm chestiunea pe partea ei mai puțin importantă. Astronomia este folositoare pentru că ea ne ridică deasupra noastră, ea este folositoare pentru că ea este mare, ea este folositoare pentru că ea este frumoasă; iată ce trebuie să spunem. Ea este aceea care ne arată cât este de mic omul prin corpul său și cât este de mare prin suflul său, căci această imensitate strălucitoare unde corpul său nu este de cât un punct obscur, inteligența lui o parte cuprinde întreagă și poate gusta tăcuta-i armonie. Noi căpătăm astfel cunoștința forței noastre

și aceasta este ceea ce nu am ști să cumpărăm prea scump, pentru că această conștiință ne face mai tari.»

Din aceste caracterizări se desprinde idealismul omului de știință în comparație cu omul comun.

Acest interes ideal al urmărirei adevărului unei ipoteze —care nu are câte odată de cât o legătură foarte îndepărtată cu foloasele materiale ale omenirei— rezultă de multe ori din prefața unei lucrări. Așa de exemplu, *Copernic* în dedicăția adresată papei *Paul III* cu ocaziunea neperitoarei sale opere: *De revolutionibus orbium coelestium* 1543, spune următoarele: «Cum medita de mult timp asupra nesiguranței tradițiunilor matematice relative la mișcarea sferelor lumilor, începui a fi surprins că filosofii, cari *câte o dată* pătrund așa bine în rurile mici ale universului, n'au putut găsi o explicațiune mai sigură a mișcărilor mașinei lumii care a fost creată *pentru noi* de cel mai perfect dintre lucrători. Pentru aceasta îmi propusei a reciti toți filosofii a căror cărți mi le-ași putea procura, pentru a vedea dacă nici unul dintre ei n'a emis o părere diferită de aceea pe care o predau în școli profesorii de matematică».

Un exemplu mai viu, de unde rezultă multe caracterizări ale omului de știință, este dedicăția alegorică pe care *Kepler* o adresează lui Rudolf II. «Aduc, zice el, Majestăței voastre, un nobil prizonier, fruct al unui război greu și muncit, întreprins sub auspiciile voastre. Și nu cred ca să refuze numele de captiv sau ca să se revolte, căci uuu este pentru prima dată când îl poartă: încă altă dată teribilul zeu al războiului depunând bucurios scutul și armele sale, s'a lăsat să fie prinț în plasa lui Vulcan....

„Nimeni n'a triumfat mai complet cu toate invențiunile omenești; zadarnic astronomii au preparat totul pentru luptă; zadarnic ei au pus toate mijloacele lor la lucru și trupele lor în campanie,

„Marte, râzând de nesiguranța lor, a distrus mașinile lor și a ruinat speranțele lor; liniștit, el s'a retransat în nepătrunsul secret al imperiului său și a sustras scările sale savante cercetărilor inamicului.

„Cât pentru mine, sunt dator înainte de toate să laud activitatea și devotamentul neoboștului căpitan, *Tycho Brahe* care, sub auspiciile suveranilor Danemarcei Frederic și Cristian, și în fine sub acela al Majestăței voastre, a studiat timp de 20 ani succesiv *fiecare noapte și aproape fără răgaz toate apucăturile* inamicului, a dat pe față planurile sale de campanie și a descoperit misterul scărilor sale. Observațiunile sale, pe care mi le-a lăsat moștenire, m'au ajutat a goni teama vagă și nedefinită de un inamic necunoscut...

„In timpul nesiguranțelor luptei, ce dezastru, ce molimă n'a dezolat câmpul nostru? Perdereea unui șef ilustru, retragerea trupelor, bolile contagioase, totul contribuia a mări înfrângerea noastră. *Bucuriile precum și întristările casnice, răpiau afacerilor un timp care îmi era trebuincios;* un nou inamic, cum vă raportează în cartea mea asupra „Stelei noi“ s'a năpustit la spatele armatei noastre.... Soldații, lipsiți de tot, dezertau în masă, recruții cei noi nu cunoșteau manevrele și, drept culme a mizeriei, hrana lipsia. În fine inamicul se decide să facă pace și prin mijlocirea mamei sale, Natura, îmi trimete destăinuirea înfrângerii sale, se dă prizonier pe cuvânt, iar *Aritmetica și Geometria* îl escortează fără rezistență până în câmpul nostru....

„De atunci, el a arătat că putem să ne încredem în cuvântul său; nu cere decât o grație Majestății voastre: toată familia sa este în cer; *Jupiter* tatăl său, *Saturn* unchiul său, *Mercur* fratele său și *Venus* amica și sora sa. Obicinuit cu augusta lor societate, el îi dorește și ar vrea să-i vadă cu el, bucurându-se ca și dânsul de ospitalitatea voastră. Trebuie pentru aceasta

să continuăm războiul cu vigoare; el nu mai prezintă pericole, pentru că Marte este în stăpânirea noastră... Dar, rog pe Majestatea voastră a se gândi că *banul este nervul războiului*, și a bine-voi să comande trezorierului său de a da generalului vostru sumele necesare pentru a ridica noi trupe“.

Vedem de aci că *Kepler* folosește această ocazie pentru a obține mijloacele necesare pentru a putea continua munca încordată de până atunci. Întrucât pri-vește răsplata muncii pe care o așteaptă, iată ce zice *Kepler* în altă parte: „De opt luni, zice el, am văzut prima rază de lumină; de trei luni am văzut ziua, în fine de puține zile am văzut *Soarele celei mai admirabile contemplațiuni**)... Sărjii sunt aruncați, scriu cartea mea; ea va fi citită de epoca prezentă sau de posteritate, puțin interesează; ea poate să aștepte ceteitorul său; *Dumnezeu* n'a așteptat El șase mii ani un contemplator al operelor sale?“

Exemplele pe care le-am ales până aci sunt printre oamenii de științe care aparțin în cea mai mare parte Astronomiei — știință care studiază *lumea infiniților mari*, această lume care a impresionat mai mult și în toate timpurile omenirea.

Alături însă de această lume a infiniților mari, mai există o lume a infiniților mici. După cum *universul Astronomic* este format din mase enorme separate prin distanțe în raport cu care aceste mase ne apar ca puncte materiale; tot astfel *un corp* pe care l-am putea privi în toate detaliile lui ne arată că *lumea fizicianului* văzută cu puternice microscoape nu diferă de *lumea astronomului* privită cu puternice telescoape.

*⁵⁾ Acest *Soare* nu era altul decât un rezultat numeric asupra distanțelor dintre planete, pe care el îl bănuia.

Astfel se explică că acelaș *Laplace* care se ridică până la *ipoteza cosmogonică*, construește de altă parte frumoasa teorie a capilarității.

Așa dar acolo unde ochiul și mintea omului comun nu vede și nici nu bănuiește o asemănare, omul de știință caută și enunță legile comune.

Ceea ce pentru omul de știință prezintă un interes sădăt, nu interesează pe omul comun decât dacă un rezultat practic — consecință neînsemnată de multe ori pentru rezultatul teoretic — vine și aduce foloase neașteptate.

Ce interes prezintă de exemplu pentru omul comun a ști că atomii de eter se atrag invers proporțional cu a șasea putere a distanței, sau că atomii de gaz se resping invers proporțional cu a cincea putere a distanței? Neapărat că teoria ondulațiunilor electrice a lui *Hertz* n'a interesat nici odată pe omul comun; nu tot astfel putem zice de aplicațiunea practică a acestei teorii de *telegrafie fără fir*.

Nu toți însă cei ce-și pun o problemă în știință se gândesc la aplicațiunile ei. De exemplu cei ce studiază matematicile pure, nu au un contact direct cu lumea ce-i încinjoară; ei știu cu toate acestea că matematicele au un triplu scop și anume: a) acela de a procura un instrument pentru studiul naturei, b) un scop estetic, c) un scop filosofic ajutând filosofia în aprofundarea noțiunilor de număr, de spațiu, de timp, ei știu că matematicile pure merită să fie cultivate pentru ele însăși și că teoriile cari nu pot fi aplicate fizicei sunt aplicabile ca și celelalte.

Acăști matematicianii simt aceleași bucurii estetice pe cari le dă pictura și muzica artiștilor. Ei admiră delicata armonie a numerelor și a formelor, descooperirile noi cari le deschide perspective neașteptate.

Toate aceste aprecieri asupra matematicei pure și asupra adepților lor sunt arătate pe larg de marele

matematician *H. Poincaré* în cartea sa „La valeur de la Science“. Dacă *omul comun* nu le înțelege să nu fie măhnit, căci nici omul de știință nu-l înțelege pe omul comun; iată într'adevăr ce răspunde *H. Poincaré* acelora dintre *oamenii practici* cari cer dela oamenii de știință numai mijlocul de a câștiga bani:

„Ceux-là ne méritent pas qu'on leur réponde ; c'est à eux plutôt qu'il conviendrait de demander à quoi bon accumuler tant de richesses et si, pour avoir le temps de les acquérir, il faut négliger l'art et la science qui seuls nous font des âmes capables d'en jouir,

et propter vitam vivendi perdere causas“.

Ovidiu Țino
profesor de matematică
la Liceul Unirea.

